

ΘΕΛΕΙΝΟΗ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΥΠΟΤΥΠΩΣΙΣ

ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΥΓΛΩΤΤΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ Δ'. ΑΙΩΝΑ·

ΥΠΟ ΤΟΥ ΓΑΛΛΟΥ ΒΙΛΛΕΜΑΙΝΟΥ.

Ο ΜΕΓΑΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ.

(*Μετάφρασις Βεριαμίν Μ. Ἀγιοταγίτου*).

Οὐδείς μὲν τῶν ἐπισκόπων τοῦ δ' αἰῶνος ἐγένετο ἐφάμιλλος τοῦ προέδρου τῆς Αἰγύπτου (τοῦ Μεγάλου Ἀθανασίου) κατὰ τὴν ὑψίνοιαν καὶ τὸ καρτερόψυχον, τινὲς ὅμως ἐξ αὐτῶν ἀνεδείχθησαν μεγαλείτεροι συγγραφεῖς καὶ δεινότεροι ῥήτορες· ὁ Ἅγιος Ἀθανάσιος, καίτοι σοφῶς σπουδάσας τὴν μυθολογικὴν ἱστορίαν καὶ τὴν ἑλληνικὴν φιλοσοφίαν, περιφρονεῖ σχεδὸν τὴν φιλολογίαν αὐτῶν· σπανίως μνημονεῖ τὸν Ὅμηρον καὶ οὐδέποτε τὴν εὐγλωττίαν· οὐδέποτε θηρεύει φαντασίας ἐπίδειξιν· ἀποποιεῖται τὸ παθητικόν· τὸ ὕψος αὐτοῦ τέλος πάντων, παρ' ἔμοιγε κριτῆ, σαφὲς καὶ φυσικόν, εἶναι μᾶλλον ἐμβριθὲς ἢ σύντομον καὶ μεγαλοπρεπές· φαίνεται μὴ θέλων νὰ ἦναι ῥήτωρ, ἀλλὰ ταμίης ἀπαθῆς τῆς ἀληθείας· ἡ ἰσχὺς αὐτοῦ καὶ ἡ δόξα πολὺ ὑπέρκεινται τῶν ἐπιγεῖων ῥητορικῶν βημάτων.

Τούναντίον Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός, ὁ Βασίλειος, καὶ ὁ Χρυσόστομος προσφεύγουσιν εἰς πάσας τὰς ἐμπνεύσεις καὶ γοητεύματα τῆς ῥητορείας· ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα, ὑπέκρουσα εἰς τὴν μεγαλοφυίαν αὐτῶν, ἐκφράζει πάσας τὰς νέας ιδέας τῆς χριστιανικῆς πίστεως, παρουσιάζουσα εἰσέτι καὶ τὸ ἀρχαῖον ἰδίωμα τῶν Λυσιῶν καὶ τῶν Πλατῶνων, ἢ τουλάχιστον τῶν πρώτων αὐτῶν μιμητῶν· τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα ἀναφαίνεται σχεδὸν κατὰ τὴν πρωτότυπον αὐτοῦ καλλονὴν, ἀναζωογονούμενον, οὕτως εἰπεῖν, ὑπὸ ἀνατολικῆς

τινος χρωματισμοῦ, μᾶλλον πλούσιον καὶ ἤττον ἀττικόν, πάντοτε ὁμως καθαρόν καὶ ἄρμονικόν.

Ἡ προσκόλλησις αὕτη εἰς τοὺς ἀρχαίους τύπους, τὸ ἀναλλοίωτον τῆς γλώσσης ἐν τῷ μέσῳ τηλικαύτης μεταβολῆς αἰσθημάτων καὶ ἰδεῶν, ἐξηγεῖται ἐν μέρει ἐκ τῆς σπουδῆς, τῆς μιμήσεως, καὶ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ περὶ τὰ πρωτότυπα ἐκεῖνα, ἄτινα, καίτοι ἐθνικὰ ἀποθάντα, οὐχ ἤττον ὁμως ἐφαίνοντο πάντοτε ὑψηλὰ εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν νέων χριστιανῶν τῆς Ἀντιοχείας καὶ τῶν Ἀθηνῶν. Ἡ φαντασία αὐτῶν, προκατειλημμένη ὑπὸ τῶν γοητευτικῶν τούτων σπουδασμάτων, ἀπέβαλλε μὲν κατὰ μικρόν, ἀλλ' οὐδέποτε ἐντελῶς ἐλησμόνει ταῦτα· ὁμοιάζον ταῦτα πρὸς μουσικὴν, ἣν ἐδιδάχθησαν ἐκ παιδικῆς ἡλικίας καὶ ἐφ' ἧς ὕστερον προσήρμοζον τοὺς ἐμβριθεῖς λόγους τῆς ἀνδρικῆς καὶ ὠρίμου ἡλικίας.

Ἡ φιλολογικὴ αὕτη ἐπιρροή μὲν ὡς συντελέσεν ἀναμφιβόλως εἰς τὴν προκοπὴν τοῦ χριστιανισμοῦ· διὸ καὶ ὁ Ἰουλιανὸς, κατὰ τὸ βραχὺ τῆς βασιλείας αὐτοῦ διάστημα, ἠγωνίσθη ἵνα ἀπαγορεύσῃ τὴν μεταξὺ τῶν χριστιανῶν διδασκαλίαν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων, νομίσας τοῦτο ὡς τὸν κυριώτερον τοῦ χριστιανισμοῦ διωγμὸν· τὸ χριστιανικὸν κήρυγμα κατ' ἀρχὰς ἀνετέθη μὲν πρὸ πάντων εἰς ἀνθρώπους ἀγράμματος καὶ χυδαίους, ἵνα, τρόπον τινα, καταφανῆ λαμπρότερον καὶ ἡ φύσει ἐνυπάρχουσα αὐτῷ δύναμις καὶ ἡ παραμυθία, ἣν ὄφειλε νὰ περιποιῆ εἰς τὰ πολυάριθμα δεινὰ τῆς ἀνθρωπότητος· τοῦτο μαρτυροῦσι τὰ πράγματα, τοῦτο βεβαίως ἡ καθολικὴ παρατήρησις· καὶ οἱ μὲν ἐθνικοὶ ἐμυκτήριζον τοῦτο, οἱ δὲ χριστιανοὶ ἐκαυχῶντο ἐπὶ τούτῳ· ἡ ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, λέγει πατήρ τις τοῦ δ' αἰῶνος, συνέστη οὐχὶ ἐκ τῆς Ἀκαδημίας καὶ τοῦ Λυκείου, ἀλλ' ἐκ τοῦ εὐτελοῦς καὶ μικροῦ ὄχλου(α)· ἀλλ' ὁμως ὁ κανὼν οὗτος οὐκ ἦν οὐδὲ τότε ἀνευ ἐξαιρέσεως· διότι ὁ θεῖος Λουκᾶς ἀνῆκεν εἰς ἐπάγγελμα σοφόν, καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, ἀνὴρ εὐγλωττότατος, οὐκ ἦν ἀγράμματος. Ἐὰν ἡ ἐνθουσιαστικὴ ἀπλότης τῶν ἀποστόλων κατεκτήσατο κατ' ἀρχὰς μαθητὰς τινὰς ἐν Συρίᾳ, εἶναι βέβαιον ὁμως ὅτι τὰ χριστιανικὰ δόγματα ἐξηπλώθησαν παρὰ τοῖς μᾶλλον πεφωτισμένοις λαοῖς διὰ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας.

Οἱ κατὰ τὸν Β' αἰῶνα ἀκμάσαντες πρῶτοι ἀπολογισταί, ὧν τὰ συγγράμματα ἀπωλέσθησαν ἢ ἐσώθησαν, Μελίτων, Ἀριστείδης, Ἀθηναγόρας, Θεόφιλος καὶ Ἰουστίνος, ἦσαν Ἕλληνες καὶ σοφοί· ἐφεξῆς τὸ φιλοσοφικὸν πνεῦμα, καὶ ἐν γένει τὸ πνεῦμα τῆς σπουδῆς (ἔφεσις κοινὴ καθ' ὅλον τὸ κράτος) ἐτρά-

(α) *Ecclesia Christi non de academia et lyceo, sed de vili plebecula songregata est.* (Ἰερωνυμ. ἐπιστ. πρὸς Γαλ. Κεφ. ε'.)

πη πολλάκις εἰς τὸ νέον στάδιον τὸ ἀνοιγόμενον αὐτῷ ὑπὸ τοῦ χριστιανισμοῦ· πολλοὶ σοφισταί, δυσανασχετοῦντες ἢ ἐπαιρόμενοι ἐπὶ τῇ ἑαυτῶν τέχνῃ, ἀνέβησαν τὸν χριστιανικὸν ἄμβωνα· πολλοὶ φιλόσοφοι, βεβαρημένοι ὑπὸ τῆς ἀμφιβολίας ἢ συγκινούμενοι ὑπὸ τῆς πολλάκις ἐν αὐτῷ ἀναφαινομένης μυστικῆς θεωρίας, προσῆλθον εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ προσήνεγκον τῷ Ἰσραὴλ, ὡς ἄλλοτε ἐλέγετο, τὰ ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου ἀφαιρηθέντα ὄπλα· ὁ Ἰουλιανὸς ἄρα, ἐὰν εὐδοκίμει, προσπαθῶν τυραννικῶς, ἤθελεν εἶναι συνεπὴς καὶ ἐπιτήδειος, διότι οὕτως ἤθελεν ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τοῦ χριστιανισμοῦ τὰ γράμματα, τὰ συντελοῦντα εἰς τὸν θρίαμβον καὶ τὴν νίκην αὐτοῦ.

« Ἡμετέροι, ἔλεγε μετὰ ἀγερώχου εἰρωνείας, οἱ λόγοι καὶ τὸ ἐλληνίζειν, ὧν καὶ τὸ σέβειν θεοῦ· ὑμῶν ἡ ἀλογία καὶ ἡ ἀγροικία· καὶ οὐδὲν ὑπερ τοῦτο, πίστευσον, τῆς ὑμετέρας ἐστὶ σοφίας. (α) » διὰ δὲ τοῦ σοφίσματος τούτου ἠξίου ἵνα ἀπαγορεύσῃ τὴν μάθησιν ἀπὸ πλείους τῶν ἡμίσεων αὐτοῦ ὑπάρχων· ἡ ἄδικος αὕτη ἀπαγόρευσις, ψεχθεῖσα καὶ ὑπὸ τινῶν ἐθνικῶν (β), ἐπλήγησε καιρίως τοὺς χριστιανούς· ῥήτορας, καὶ οὐδὲν ἄλλο παρήγαγεν ἀποτελεσμα, εἰμὴ τὸν διπλασιασμὸν τοῦ ἔρωτος πρὸς τὰς ἐπιστήμας τῆς θύραθεν σοφίας, ἀφ' ὧν ἐσπούδαζον ἵνα ἀπογυμνώσωσι τοὺς χριστιανούς, ὡς ἀπὸ τινῶν ἀμυντικῶν καὶ νικηφόρων ὄπλων· ἡ ἀγανάκτησις ἐνὸς τῶν περιφανεστέρων χριστιανῶν ῥητόρων, Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, εἶναι ἀξιοσημείωτος διὰ τὴν ἐν αὐτῇ ἐμφαινόμενὴν εἰλικρινῆ καὶ ἀφελῆ περιαιτολογίαν. « Τὰ μὲν ἄλλα, λέγει ἀπευθυνόμενος πρὸς τοὺς ἐθνικοὺς, παρῆκα τοῖς βουλομένοις, πλοῦτον, εὐγένειαν, εὐκλειαν, δυναστείαν, ἃ τῆς κάτω περιφορᾶς ἐστὶ καὶ ὄνειρώδους τέρψεως· τοῦ λόγου δὲ περιέχομαι μόνου, καὶ οὐ μὲμφομαι χερσαίοις τε πόνοις καὶ θαλασσοῖς, οἱ τούτους μοι συνεπώνησαν. (γ) »

Καὶ ἰδοὺ λοιπὸν οἱ χριστιανοὶ μακρὰν τῆς αὐστηρότητος τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, καὶ τῆς περιφρονήσεως αὐτοῦ πρὸς τὴν πειθῶ τῶν λόγων τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας. Ἡ πρὸς τὴν θύραθεν σοφίαν κλίσις ἠῤῥαζαν ἐπὶ μᾶλλον μεταξὺ τῶν χριστιανῶν τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τοῦ, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰουλιανοῦ, θριάμβου τῆς πίστεως· οἱ ῥήτορες αὐτῶν κατέστησαν τοσοῦτον ἐνδοξοί, τοσοῦτον ἔρασταί τῶν καλῶν λόγων καὶ τῶν σοφῶν παρεκβάσεων, ὅσον ἐξ ἐναντίας οἱ πρῶτοι ἀπόστολοι ἦσαν ἀπαίδευτοι καὶ ἀτημελεῖς· δυστυχῶς ἡ μεταβολὴ αὕτη δὲν περιορίσθη μόνον εἰς τὸ λέγειν· διότι καὶ ἡ ἐκκλησία, ὁλόκληρος ἢ ἐκκλησία ἀπεμακρύνθη τῆς ἀπλότητος τῶν ἀποστολικῶν χρόνων· οἱ ἐπίσκοποι, ἐγκαταλίποντες τὰς ὀδοιπορικὰς βακτηρίας, ἡ-

(α) Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου στηλιτευτ. α. κατὰ Ἰουλιαν.

(β) Ἀμμιαν. ἐν βίῳ Μαρκελ. βιβλ. κδ'. κεφ. δ'.

(γ) Γρηγ. Στηλιτευτ. κατὰ Ἰουλ. §. ρ'.

λαυνον ἐφ' ἄρμάτων (δ), μετὰ πομπῶδους συνοδίας, εἰς τὰ τῶν αὐτοκρατόρων παλάτια. Ἐν τῇ αὐτῇ ἐτιμῶντο ἐπίσης ὡς καὶ οἱ μεγιστᾶνες τοῦ κράτους ἢ φωνὴ αὐτῶν ἦν παντοδύναμος· μόνοι οὗτοι εἶχον τὸ δικαίωμα τοῦ συγκροτεῖν συνελύσεις, αἵτινες, ὑπὸ τὸ ὄνομα τῶν συνόδων, ἀπέβαινον τὰ γενικὰ τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου κριτήρια· εἰς τὰς ἀπωτέρω πόλεις ἢ ἰσχύς τῶν ἐπισκόπων ἦν ἐτι μεγαλειτέρα, καὶ δὲν ἀνεχαιτιζέτο εἰμὴ ὑπὸ τῶν σχισμάτων καὶ τῆς φιλοδοξίας τῶν ἐκκλησιαστικῶν σπουδαρχῶν.

Ὅθεν, καὶ τοι· ἡ θρησκεία ἦν παντοδύναμος, αἱ αἱρέσεις ἐνεδυναμοῦντο· καὶ αὐτὸς ὁ ὑπὲρ τοῦ χριστιανισμοῦ ζῆλος τῶν αὐτοκρατόρων, καὶ ἡ μεγάλη αἴζια, ἦν ἐνόμιζον ὅτι προσαρτῶσι εἰς τὴν καθαρότητα τῆς πίστεως, συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ καθιστῶσιν αὐτοὺς προστάτας μᾶλλον ἢ ἤττον· ἄφρονες τῆς αἱρέσεως ἦν ἡσπάζοντο.

Ἀρειανοὶ ἢ καθολικοὶ ὑπερίσχυον καὶ ἐπεκράτουν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν, ὡς ἐκ τῆς θελήσεως τοῦ ἡγεμόνος, καὶ συχνότατα ὡς ἐκ τῆς ἰδιοτροπίας μιᾶς ἡγεμονίδος, ἢ τῆς ἐξουσίας ἐνούχου τινός, — τότε οἱ τοσοῦτον ἰσχυροὶ οὗτοι ἐπίσκοποι ἐξέτιθεντο ἀλληλοδιαδόχως ὅτε μὲν εἰς τὴν ὀυσιμένην τῶν κρατούντων, ὅτε δὲ εἰς τὸν δεσποτισμὸν· οἱ βίαιοι οὗτοι διωγμοὶ, διακοπέντες ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ εἰδωλολάτρου Ἰουλιανοῦ, ἐπανελήφθησαν ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Οὐάλεντος διὰ τῆς ἐξουσίας τοῦ Μεγάλου Ἀθανασίου. Ἄλλ' ἐν καιρῷ τοῦ καινοφανοῦς τούτου μαρτυρίου, τὰ πάντα ἦσαν μεταβεβλημένα, καὶ δύναται τις εἰπεῖν, ὅτι ἡ χριστιανικὴ ἐκκλησία ἐθριάμβευεν εἰσέτι ἐν τῇ προσκαίρῳ ταπεινώσει τινῶν ἐκ τῶν λειτουργῶν αὐτῆς, διότι ταύτην προετίθεντο νὰ ὑπερασπίσωσι, ὑπὲρ ταύτης, καίτοι κακῶς ἐνοουμένης εἶναι ἀληθές, καὶ παραμορφουμένης ὑπὸ τῶν παθῶν καὶ τῆς αἱρέσεως, ἀλλὰ τέλος πάντων ὑπὲρ ταύτης καὶ ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτῆς ὠπλιζέτο καὶ ἡ βασιλικὴ δύναμις.

Εὐκόλως λοιπὸν ἤδη πᾶς τις κατανοεῖ, ὅτι ἡ νέα αὕτη κατάστασις τῆς θρησκείας, ἢ οὐχὶ τοσοῦτον πρόσφορος πρὸς τὸν ἐνθουσιασμὸν καὶ τὴν ἀρετὴν, ὅσον αἱ κακοπάθειαι καὶ ἡ ταπείνωσις τῶν πρώτων χρόνων, δὲν ἤθελε παραγάγῃ τηλικούτους ἀποστόλους, ἐὰν ἡ φιλοσοφία, τὰ γράμματα, αἱ τέχναι δὲν μετέβαινον ἐν μέρει εἰς τὸν χριστιανισμὸν.

Ἐν ταῖς δυσὶν ἐκκλησίαις τῆς ἀνατολῆς καὶ τῆς δύσεως οἱ Χρυσόστομοι, οἱ Βασίλειοι, οἱ Γρηγόριοι, οἱ Ἀμβρόσιοι, οἱ Ἱερώνυμοι, οἱ Αὐγουστῖνοι ὑπέβησαν κατὰ τε τὴν πολυμαθειαν καὶ τὴν εὐγλωττίαν πάντας τοὺς εἰσέτι ἐναπολειφθέντας ἐθνικοὺς σοφιστὰς, καὶ αὐτοὺς προσέτι τοὺς πρὸ αὐτῶν, τοὺς ἀπὸ τοῦ Τακίτου καὶ τοῦ Πλουτάρχου· καὶ τοῦτο ἀποτελεῖ, ὑπὸ τὴν ἐποψίν

(δ) Ἀρμην. αὐτόθι· βιβλ. κ', κεφ. γ'.

τῆς μεγαλοφυίας, ἐποχὴν μεγάλην καὶ νέαν, αἰῶνα ἐνδοξον διὰ τὴν ἀνθρωπότητα.

Ὁ Μέγας Βασίλειος καὶ Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνὸς εἰσὶ τὰ πρότυπα τῆς εὐσεβοῦς καὶ πολυμαθοῦς ἐκείνης εὐγλωττίας, ἧτις καθιερώθη διὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ λαοῦ· ἡ θρησκεία ἐν τῷ στόματι αὐτῶν δὲν παρίσταται, ὡς παρίστα αὐτὴν ὁ ζῆλος τοῦ Ἀθανασίου, τείνουσα πρὸς τὰς συζητήσεις· δὲν εἶναι πλέον αὕτη τὸ κόπτον καὶ διαιροῦν ζῆφος, ἀλλ' ὁ δεσμὸς ὁ ἐνῶν καὶ προσεγγίζων ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὰς ψυχὰς· καταγινομένη ὀλίγον εἰς τὰ δόγματα, ἐνσυχολῶται πρὸ πάντων εἰς τὴν βύθμισιν τῶν ἡθῶν καὶ τὴν παραμυθίαν τῶν θλιβομένων· τοιαύτη πολλάκις ἀπλή καὶ ἠθικωτάτη φαίνεται καὶ ἡ γλῶσσα τῶν διαμαρτυρομένων, καθ' ὅσον ἐμψυχούται ὑπὸ τῆς ἀνατολικῆς ἐκείνης χάριτος καὶ τοῦ νέου ἐνθουσιασμοῦ, δι' ὃν ἔλαμπεν ὁ χριστιανισμὸς κατὰ τὰς πρώτας αὐτοῦ ἡμέρας.

Σύγχρονοι καὶ ἐν ταῖς λόγοις ἀντίζηλοι τοῦ Ἰουλιανοῦ, ὃν εἶχον ἰδεῖ ἐν ταῖς τῶν Ἀθηνῶν σχολαῖς, ὁ Μέγας Βασίλειος καὶ Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνὸς, ἀπεμακρύνθησαν ἀπ' αὐτοῦ καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς βασιλείας αὐτοῦ, πρὸς ἀποφυγὴν ἴσως τῶν δελεασμάτων αὐτοῦ μᾶλλον, ἢ διὰ φόβον· διότι ὁ τοῦ Γρηγορίου ἀδελφὸς Καισάρης, χριστιανὸς ζηλωτῆς ὡς καὶ ἐκεῖνος, ἦν ἰατρὸς ἐν τῷ βασιλικῷ παλατίῳ, καὶ ἔχαιρε τὴν εὐνοίαν τοῦ ἡγεμόνος, ὅστις πάντα τρόπον μετέλλθεν, ἵνα ἐπαναγάγῃ αὐτὸν εἰς τὴν τῶν ἐθνικῶν θρησκείαν.

Ἄλλ' οἱ δύο φίλοι, ἵνα ἀπαλλαγῶσι τῶν τοιούτων πειρασμῶν, δὲν ἠθέλησαν νὰ ἀκολουθήσωσι τὸ παράδειγμα αὐτοῦ· ὁ Βασίλειος, ἐν ἔτος πρεσβύτερος τοῦ φίλου αὐτοῦ κατὰ τὴν ἡλικίαν, μετὰ τὴν ἐξ Ἀθηνῶν ἐπάνοδον, ἐδίδασκε τὴν ῥητορικὴν, καὶ συγχρόνως μετέρχετο τὸ τοῦ δικηγόρου ἐπάγγελμα ἐν ταῖς δικαστηρίοις τῆς γενεθλίου αὐτοῦ πατρίδος, Καισαρείας, μιᾶς τῶν τότε ἐν Ἀσίᾳ ἀκμαζουσῶν ἑλληνικῶν πόλεων, ἐνθα ἡ ἐπιχώριος εὐειθερία πρὸ πολλοῦ εἶχε συνδράμει τὴν διάδοσιν τῆς νέας θρησκείας· μ' ὅλον ὅτι κηδοκίμησεν εἰς τὸ διπλοῦν αὐτοῦ στάδιον, τὸ τε διδασκαλικὸν καὶ τὸ δικηγορικόν, ταχέως ὁμως ἀηδίασε ταῦτα· διότι ἡ ἀρχαιότης τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ, ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ὅστις ἔχαιρεν ὑπόληψιν ἐπ' ἀρετῇ καὶ προτερήμασι, τὰ πρώτα παραδείγματα τῆς πατρικῆς οἰκίας, ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ ἡ ἀδελφὴ, ἧτις ἔσχε μεγάλην ἐπιβροχὴν ἐπ' αὐτοῦ, ἡ θρησκευτικὴ τοῦ κόσμου κίνησις, τὸ πνεῦμα αὐτοῦ καὶ ἡ ἐλπίς τοῦ ἀφιερωσαὶ ἐπωφελῶς τῷ Θεῷ πᾶν ὅ,τι ἐκτήσατο ἐκ τῆς θύραθεν σοφίας, πάντα ταῦτα ἐνεδυναμοῦν αὐτὸν ἐν τῇ πίστει, ἐν ἣ ἀνετράφη μὲν ἐκ παιδικῆς ἡλικίας, ἠδύνατο ὁμως καὶ νὰ παραμελήσῃ αὐτὴν ἕνεκα τῶν γραμμάτων καὶ τῆς δόξης· ἄ ὡσπερ ἐξ ὕπνου, ἔλεγε γράφων πρὸς τινὰ φίλον τῆς νεότητος αὐτοῦ, βαθεὸς διαναστὰς ἀπέβλεψα

» μὲν πρὸς τὸ θαυμαστὸν φῶς τῆς ἀληθείας τοῦ εὐαγγελίου, κατεῖδον δὲ τὸ ἄχρη-

» στον τῆς σοφίας τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος, τούτου τῶν καταργουμένων. (α)
 Ἔτι ἄλλὰ κατὰ δεύτερον λόγον δὲν δυνάμεθα νὰ πιστεύσωμεν ὅτι καὶ ἡ ἐντίπωσις, ἣν ἀρτίως προῦξένησεν αὐτῷ τὸ ἐν Ἀθήναις συνάντημα, ἔσχε μεγάλην ἐπιρροὴν ἐπ' αὐτοῦ; Τὴν στιγμήν, καθ' ἣν ὁ Ἰουλιανὸς, ἀνακαλούμενος ἀπὸ τῆς σχολῆς εἰς τὸν θρόνον, καὶ συζευγνύμενος μετὰ τῆς νεωτέρως ἀδελφῆς τῆς βασιλείας, Εὐσεβείας, καὶ παραλαμβάνων παρὰ τοῦ ἀσθενοῦς Κωνσταντίνου, μετὰ τῆς πορφύρας τῶν καισάρων, τὴν στρατιωτικὴν διοίκησιν τῆς Γαλλίας, ἤνοιγεν ἑαυτῷ, δι' ἐνδόξων στρατιωτικῶν κατορθωμάτων, τὴν ὁδὸν εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν καὶ εἰς τοὺς σκοποὺς αὐτοῦ, ὧν ἤδη εἶχε δώσει δείγματα τινα, ὁ Βασίλειος ὤφειλε νὰ συνδεθῆ στενώτερον μετὰ τῆς ἐπαπειλουμένης θρησκείας, καὶ νὰ στερεωθῆ ἐν τῇ πίστει, ἣν ἔμελλε μίαν ἡμέραν νὰ ὑπερασπίσῃ· τὸ σημεῖον τῆς ἀποφάσεως ταύτης καὶ τῆς προκοπῆς ὑπῆρξε τὸ βᾶπτισμα, ὅπερ ἔλαβε τὸ κζ'. ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ, ἐν τῷ μητροπολιτικῷ ναῷ τῆς Καισαρείας, ἐνώπιον τῆς τῶν συμπολιτῶν αὐτοῦ ἀσπυρέως, καὶ ὡς ἀποστολικὴν τινα κλήσιν, ἐνώπιον ὕλου τοῦ χριστιανισμοῦ ταχέως τῷ ὄντι, ἀπαλλαγείς πάσης ἄλλης φροντίδος, καὶ αὐτῆς τῆς τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῦ, ἐξ ὧν πολλὰ ἔδωκεν ἐλεημοσύνην, ἀπῆλθεν ἵνα ἐπισκεφθῆ ἐν τοῖς πρώτοις θείοις σκηνώμασι, τοῖς ἐν τε ταῖς πόλεσι καὶ ταῖς ἐρήμοις, τὴν μεγάλην ἐκείνην ἐκκλησίαν τῆς ἀνατολῆς, εἰς ἣν ἔμελλε νὰ ἀφιερωθῆ, καὶ ἦτις, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ δόξῃ αὐτῆς, κατεσπαράττετο ὑπὸ τῆς αἰρέσεως τοῦ Ἀρείου.

Ἐν διαστήματι δύο ἐτῶν περιῆλθε τὴν Αἴγυπτον, τὴν Παλαιστίνην, τὴν Συρίαν, τὴν Μεσοποταμίαν, ἀκροῶμενος τοὺς διδασκάλους τῆς πίστεως, ἐρχόμενος εἰς συζητήσεις μετὰ τῶν φιλοσόφων, θαυμάζων τοὺς μοναστὰς καὶ στερεούμενος ἐν τῷ ἐνθουσιασμῷ καὶ τῇ πίστει διὰ τῆς αὐτοψίας τῶν ἀγίων τόπων καὶ τῆς γῆς ἐκείνης, ἣτις παρουσιάζεται ὡς μάρτυς τοσοῦτων μεγάλων θαυμάτων· ἐκεῖ ἐπληρώθη πίστεως καὶ ζήλου ὑπὲρ τῶν δογμάτων τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου καὶ σεβασμοῦ πρὸς τὸν ἀκάματον αὐτῶν ὑπερασπιστὴν· ἐκεῖ, παρὰ τοῖς ἐρημίταις Ἀντωνίῳ καὶ Παύλῳ, εἶδε τοὺς μεγάλους ἀγῶνας τῆς ἀνθρωπίνης ἀσκητικῆς· μεμθηεὶς δὲ τὴν παρά τισιν ἄλλοις κατάχρησιν αὐτῆς, ἐσπούδασε τοὺς κανόνας τῆς κοινοβιακῆς ζωῆς, τῆς κοινῆς καὶ φιλέργου ἀπὸ τοῦ κόσμου ἀναχωρήσεως, ἣν ὀρθῶς προετίμα τῆς ἀέργου καὶ ἀπολύτου θεωρίας.

Ἐπιστρέψας δὲ εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ πεπλουτισμένος ὑπὸ τοῦ θεσσαυροῦ τοιοῦτων παθημάτων, ἔσπευσε νὰ λάβῃ πάλιν τούτου, καὶ ἐζήτησεν ἀναχωρητήριον, οὐχὶ τόσον παρ' ἐρημίτη, ὅσον παρ' ἀνθρώπῳ πλήρει κοινωνικῆς

(α) Ἐπιστολ. σκγ'. πρὸς Εὐστάθ.

ἀγάπης, ἀγαπῶντι ζωηρῶς τὴν ἡσυχίαν καὶ καθιστῶντι ταύτην γόνιμον διὰ τῆς μελέτης καὶ τῆς ἐργασίας. Ἐντινι τῶν ἐπιστολῶν αὐτοῦ πρὸς τὸν Ναζιανζηνόν, ὅστις ἐφαίνετο εἰσεῖτι ὑπὸ τοῦ κόσμου καταχόμενος, περιέγραψεν αὐτὸς οὗτος τὴν φαιδρὰν αὐτοῦ Θεβαΐδα, κατὰ πολλὰ διάφορον ἐκείνης, ἣν ἡ αὐστηρότης τῆς μετανοίας τῶν αἰγυπτίων ἀναχωρητῶν ἐξελέξατο.

« Ἐγὼ, λέγει, τοῦ ἀδελφοῦ μοι ἐπιστεῖλαντος Γρηγορίου, πάλαι βούλεσθαι ἡμῖν συντυχεῖν, προσθέντος δὲ ὅτι καὶ σοὶ αὐτῷ ταῦτο δεδογμένον ἐστὶ, τὸ μὲν τι καὶ διὰ τὸ πολλάκις ἀπατηθῆναι ἀνηκρῶς ἔχων πρὸς τὸ πιστεύειν τὸ δὲ τι καὶ ὑπὸ ἀσχολιῶν περισπώμενος, ἐπιμείναι οὐκ ἠδυνήθη· δαί γὰρ με ἤδη ἀπελαύνειν ἐπὶ τὸν Πόντον, ἐν ᾧ τάχα ποτὲ, τοῦ Θεοῦ βουληθέντος, τῆς πλάνης λήξομεν. Μόλις γὰρ ἀπογόνους τῶν ματαίων ἐλπίδων, ἃς ἐπὶ σοὶ εἶχον ποτὲ, μᾶλλον δὲ τῶν ὀνείρων, εἰ δαί ἀληθέστερον εἰπεῖν (ἐπαινῶ γὰρ τὸν εἰπόντα τὰς ἐλπίδας εἶναι γρηγορούντων ἐνύπνια) κατὰ θίου ζήτησιν ἐπὶ τὸν Πόντον ἀπῆλθον. Ἐνθα δὴ μοι ὁ Θεὸς χωρίον ὑπέδειξεν, ἀκριβῶς συμβαῖνον τῷ ἐμῷ τρόπῳ· ὥστε, οἷον πολλάκις εἰώθαμεν ἀργοῦντες ἅμα καὶ παίζοντες τῇ διανοίᾳ συμπλάττειν, τοιοῦτον ἐπὶ τῆς ἀληθείας καθορᾶν. »

« Ὅρος γὰρ ἐστὶν ὑψηλόν, θαθεῖα ὕλη κεκαλυμμένον, ψυχροῖς ὕδασι καὶ διαφανέσει εἰς τὸ κατ' ἄρκτον κατάρρυτον· τούτου ταῖς ὑπερείαις πεδίον ὑπτιον ὑπεστώρεσται, ταῖς ἐκ τοῦ ὄρους νοτίσι διηνεκῶς πλαινώμενον· ὕλη δὲ τούτῳ αὐτομάτως περιρυσῆσα ποικίλων καὶ παντοδαπῶν δένδρων, μικροῦ δαῖν ἀντὶ ἔρκους αὐτῷ γίνεται, ὡς μικρὰν εἶναι πρὸς τοῦτο καὶ τὴν Καλυψοῦς νῆσον, ἣν δὴ πασῶν πλέον Ὅμηρος εἰς κάλλος θαυμάσας φαίνεται. » Καὶ γὰρ οὐδὲ πολὺ ἀποδεῖ τοῦ νῆσος εἶναι, ἐνεκά γε τοῦ πανταχόθεν ἐρύμασι περιεργεσθαι· φάραγγες μὲν γὰρ βαθεῖαι κατὰ δύο μέρη περιεβρώγασαι· κατὰ πλευρὰν δὲ ἀπὸ κρημοῦ ὁ ποταμὸς ὑποβρέων τειχὸς ἐστὶ καὶ αὐτὸς διηνεκὲς καὶ δυσέμβατον. Ἐκ δὲ τοῦ ἐπὶ θάτερα τεταμένον εἶναι, τὸ ὄρος, δι' ἀγκῶνων μνησοιδῶν ταῖς φάραγγιν ἐπιζευγνύμενον τὰ θάσιμα τῆς ὑπερείας ἀποτευχίζει· μία δὲ τις εἴσοδος ἐπ' αὐτῆς, ἣς ἡμεῖς ἐσμὲν κύριοι· τὴν γε μὴν οἰκῆσιν αὐχὴν τις ἕτερος ὑποδέχεται, ὑψηλόν τινα ἐπὶ τῆς ἄκρας ἀνέχων τένοντα, ὥστε τὸ πεδίον τοῦτο ὑψηπλωσθαι ταῖς ὄψεσι, καὶ ἐκ τοῦ μετώρου ἐξεῖναι καὶ τὸν ποταμὸν περιβρέοντα καθορᾶν· οὐκ ἐλάττονα τέρψιν, ἔμοι γε δοκεῖν, παρεχόμενον, ἢ τοῖς ἐκ τῆς Ἀμφιπόλεως τὸν Στρυμόνα καταμανθάνουσιν· ὁ μὲν γὰρ (Στρυμῶν) σχολαιοτέρῳ τῷ βρέυματι περιλιμναζών μικροῦ δεῖν καὶ τὸ ποταμὸς εἶναι ὑπὸ τῆς ἡσυχίας ἀφήρηται· ὁ δὲ ἄζύτατα ὧν ἐγὼ οἶδα ποταμῶν βέων βραχὺ τι τῇ γείτονι πέτρα παρατραχύνεται· ἀφ' ἧς ἀναχόμενος εἰς δίνην θαθεῖαν περιελείτται· ὄψιν τε ἡδίστην ἐμοὶ καὶ παντὶ θεατῇ παρεχόμενος, καὶ χρεῖαν τοῖς ἐπι-

χωρίους αὐταρκεστάτων, ἰχθύων τε πλῆθος ἀνούθητον ταῖς δίναις εὐτρέφων· κτί δαὶ λέγειν τὰς ἐκ τῆς γῆς ἀναπνοάς, ἢ τὰς ἐκ τοῦ ποταμοῦ αὔρας; τό πνε μὴν τῶν ἀνθέων πλῆθος, ἢ τῶν ὠδικῶν ὀρνίθων ἄλλος μὲν ἂν τις θαυμασάσειεν· ἐμοὶ δὲ οὐ σχολὴ τούτοις προσέχειν τὸν νοῦν· ὁ δὲ μέγιστον κείπειν ἔχομεν τοῦ χωρίου, ὅτι πρὸς πᾶσαν ὑπάρχον καρπῶν φορὰν ἐπιτήρδειον δι' εὐκαιρίαν τῆς θέσεως, ἥδιστον ἐμοὶ πάντων καρπῶν τὴν ἰσχυίαν κτρίσει· οὐ μόνον καθότι τῶν ἀστυκῶν θορύβων ἀπήλλακται, ἀλλ' ὅτι οὔτε ροδίτην τινὰ παραπέμπει, πλὴν τῶν κατὰ θήραν ἐπιμιγνυομένων ὑμῖν· πρὸς πᾶρ τοῖς ἄλλοις καὶ θηροτρόφος ἐστίν, οὐχὶ ἄρκτων ἢ λύκων τῶν ὑμετέρων, κμη γένοιτο, ἀλλ' ἐλάφων ἀγέλας καὶ αἰγῶν ἀγρίων, καὶ λαγωῦς ἐόσκει, κκαὶ εἰ τι τούτοις ὅμοιον. Ἄρ' οὖν οὐκ ἐνθυμῆ παρ' ὅσον ἤλλον κινδύνου ὁ κματάιος ἐγὼ, τοιοῦτου χωρίου τὴν Τιβερίνην, τῆς οἰκουμένης τὸ βάραθρον, κφιλονεικῶν ἀνταλλάξασθαι; πρὸς ὅπερ νῦν ἐπαιγομένῳ συγγνώσῃ πάντως κγὰρ οὐδὲ Ἀλκιμίων, Ἐχινάδας εὐρών, ἐτι τῆς πλάνης ἠέσχετο.» (ἐπιστολ. ιδ'. πρὸς Γρηγόριον.)

Αἱ κομψαὶ αὗται περιγραφαί, αἱ ποιητικαὶ συνεμφάσεις, οὐδόλως ἔχουσι ἐγκλειστοῦ μοναστικῆς αὐστηρότητος. Ἄλλ' ἐν τούτοις δὲν εἶναι ἀπίθανον, ὅτι ὁ Ἅγιος Βασίλειος ἠκολούθησεν ἕκτοτε κανόνα τινὰ τῆς μοναχικῆς πολιτείας, οὗ τινος ὑπῆρξεν ὁ θεμελιωτής, καὶ ὅστις διετηρήθη μέχρι τῆς σήμερον ἐν τοῖς μοναστηρίοις τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἀνατολῆς ὁκανῶν οὗτος, κμινύων ἐν τῇ θεωρητικῇ ζωῇ τὰς ἀγροτικὰς ἐργασίας καὶ τὴν σπουδὴν, ἀπέτρεχεν ἐπίσης καὶ τῆς ἀσυμπαθοῦς αὐστηρότητος, καὶ τῆς βαθύμου ἡρεμίας τινῶν τῆς ἀνατολῆς μοναχῶν, ἀληθῶν τοῦ χριστιανισμοῦ ἐπαιτῶν (φακίρ).

Ἀπέναντι τοῦ ἀσύλου αὐτοῦ, ἐπὶ τῆς ἐτέρας ὄχθης τοῦ Ἰριδος, ὅστις, κπηγάζων ἐκ τῶν ὀρέων τῆς Ἀρμενίας, εἰσβάλλει εἰς τὸν Εὐξείνιον Πόντον, ὑπῆρχεν ἀγροτικὸν τε κτήμα, ἀνήκον κληρονομικῶς εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ Βασιλείου, ἐνθα ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ ἡ ἀδελφὴ εἶχον ἰδρύσει μοναστήριον κυναϊκῶν· συγχρόνως δὲ καὶ ὁ πρεσβύτερος (α) αὐτοῦ ἀδελφός κατέκει ἐν τινὲ ἡσυχαστηρίῳ, κειμένῳ ἐπὶ τῆς ὄχθης τοῦ αὐτοῦ ποταμοῦ. Τοιοῦτων ὄντων τῶν κπερὶ αὐτοῦ, ὁ Βασίλειος σπανίως ἀπεμακρύνετο τοῦ ἡσυχαστηρίου αὐ-

(α) Οὗτος ὠνομάζετο Ναυκράτιος· ἀλλ' οὐκ ἦν καὶ πρεσβύτερος τὴν ἡλικίαν· διότι ἐκ τῶν ἀρρένων τέκνων τοῦ Βασιλείου (πατὴρ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου) καὶ τῆς Ἐρμελίας πρῶτος ἦν ὁ Μέγας Βασίλειος, δεύτερος ὁ κπερὶ οὗ ὁ λόγος Ναυκράτιος, καὶ τρίτος ὁ τῶν Νυσσαίων κωστήρ Γρηγόριος, κνέωτατος δὲ πάντων, ὁ Πέτρος, ἐπίσκοπος τῆς ἐν Καππαδοκίᾳ Σεβαστείας.

τοῦ τέλος δὲ ἀπήλασε καὶ τοῦ ποθουμένου, κπροσελκύσας παρ' ἑαυτῷ, κπρὸς τοῖς λοιποῖς αὐτοῦ φίλοις, καὶ τὸν κπῆλλον τῶν ἄλλων ὑπ' αὐτοῦ ἀγαπώμενον Γρηγόριον τὸν Ναζιανζηνόν, ὅστις ἀκμάζων κατὰ τε τὴν ἡλικίαν καὶ τὰ κπροτερήματα, ἔχων δὲ κπερὶ τοῦ τε κόσμου καὶ τῶν κμόχθων τῆς ἐρημικῆς ζωῆς, ἐζήτει ἐν τῇ μοναχικῇ πολιτεῖᾳ κμεσαίαν κτινὰ κατὰστασιν, κκεκανονισμένην ἀνευ δουλοπρεποῦς ὑποταγῆς καὶ ἡρεμον ἀνευ παντελοῦς ἀπομονώσεως· ἢ κκοινότης αὐτῶν ἦν κμικρά, ἀλλ' ἡ κνεφαλιότης καὶ τὸ ἐργόχειρον ὑπερέβαλλον πάντα· ἔσκαπτον, ἐκτότιζον τὴν γῆν, ἐκαλλιέργουν δάσκη καὶ ἐκτεταμένως γαίας· μέρος τι τῆς ἡμέρας ἦν ἀφιερωμένον εἰς τὴν σπουδὴν καὶ τὰ κχριστιανικὰ κγράμματα, εἰς τὴν διδασκαλίαν κμαθητῶν κτινων ἐκ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἀσίας ἐλθόντων, εἰς τὴν κπροσευχὴν, καὶ εἰς τὰ κθεραπευτικὰ κἄσματα. Ὁ Γρηγόριος ἠδέως πάντοτε ἀναπολεῖ τοὺς ὠραίους ὕμνους, οὗς εἶχεν ἀκούσει ἐν τῷ κχωρῷ τοῦ ἀγροτικοῦ ἐκείνου κπαρεκκλησίου, καὶ τὴν κπλάτανον, ἣν ἰδίως κχερσὶν εἶχε κφυτεύσει ἐν τῷ κκήκῳ τοῦ κνεοῦ τοῦτου κμοκαστηρίου. (ἔπειτα.)

ΜΟΥΣΧΑΣ ΠΥΡΡΟΛΗΣΙΣ.

ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΓΑΛΛΟΝ ΣΕΙΓΥΡΟΝ (Séгур).

Δύο ἀξιωματικοὶ εἶχον ἐγκατασταθῆ εἰς κμῖαν τῶν οἰκοδομῶν τοῦ Κρεμλίνου· ἐκεῖθεν τὸ κβλέμμα τῶν ἠδύνατο νὰ ἐγκλιπώθη τὸ ἀρκτικὸν καὶ δυτικὸν μέρος τῆς πόλεως. Κπερὶ μέσας κνύκτας ἐγείρονται ὑπὸ κλάμψεως κπαρὰδόξου, καὶ κβλέπουσιν κπλήρη κφλογῶν τὰ κπαλάτια, τῶν ὁποίων κκαταρχὰς κφωτίζεσθαι καὶ κμετὰ κμικρὸν κκατορβέει· ἡ κκομφῆ καὶ εὐγενὴς ἀρχιτεκτονικῆ. Κπαρὰτηροῦν ὅτι κί κφλόγες ἐφέροντο κκατευθεῖαν ἐπὶ τὰ ἀνάκτορα τοῦ Κρεμλίνου, ἐλευρόμεναι ἐπὶ τοῦ κνεόντος ἀκπαρκτίου καὶ ἀκκυσχοῦν, διότι ἐν οἰκτοῖς ἀνεκπέετο ὁ ἐκλεκτότερος κστρατός καὶ ὁ ἀρχηγός αὐτοῦ. Τοὺς κφοβίζει οὐδὲν ἤκτιον ἡ κτύχη τῶν κπερὶξ οἰκιῶν, ἐνθα οἱ ἡμέτεροι κστρατιῶται, οἱ κθεράκοντες καὶ οἱ ἵπποι, κφαιγόντες καὶ κπιόντες, ἐκἀκθευδον κβεβαίως κνέδυμον ὕπνον. Ἦδη κφέψαλοι καὶ κπυρακτωμένα κτεμάκρια ἐκκρεκδονίζοντο· ἄκχι τῶν

όροφῶν τοῦ Κρεμλίνου, ὅτε ἤλλαξαν διεύθυνσιν, τραπέντος τοῦ ἀπαρκτίου εἰς Ζέφυρον.

Τότε ὁ εἷς τῶν ἀξιωματικῶν τούτων, ἡσυχάσας περὶ τοῦ σώματος τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ, ἀπεκοιμήθη ἀνακράζων : «Οἱ ἄλλοι ἄς φροντίσωσιν, ἡμᾶς »δὲν ἀφορᾷ πλέον»· διότι τοσαύτη ἦτον ἡ ἀκηδία, ἡ προερχομένη ἐκ τῶν ἀλλεπαλλήλων συμβάντων καὶ δυσπραγιῶν, ἐφ' ὧν καθίστατο τις ἀνάληγτος, καὶ τοσοῦτος ὁ ἀπὸ τῆς κορυφώσεως τοῦ καμάτου καὶ τῆς ὀδύνης ἐγωϊσμός, ὥστε δὲν ἀπέμενε ἐνὶ ἐκάστῳ ἢ ἡ ἀναπόφευκτος, πρὸς ἰδίαν ὑπηρεσίαν καὶ ἀτομικὴν συντήρησιν, δόσις δυνάμεως καὶ αἰσθήματος.

Ἐν τούτοις ζωηροὶ καὶ νέοι ἀπαυγασμοὶ ἐξεγείρουσιν αὐτοὺς ἐκ νέου. Βλέπουσιν ἄλλας φλόγας ὑψουμένας ἀκριβῶς κατὰ τὴν νέαν διεύθυνσιν, ἣν ὁ ἄνεμος ἐλάμβανε ἐπὶ τοῦ Κρεμλίνου, καὶ καταρῶνται τὴν ἀφροσύνην καὶ τὸ ἀνάγκωρον τῶν στρατιωτῶν, ὧν περ κατατιθῶνται τὴν συμφορὰν. Ἄλλὰ τρεῖς ἢ τοῦ ἀνέμου πνοὴ μετατρέπεται, καὶ τρεῖς τὰ ἐχθρικά πυρὰ, ἐκδικητικὰ, πείσμονα, καὶ οἰονεὶ μαινόμενα κατὰ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ στρατηγείου, φαίνονται πρόθυμα νὰ δράξωσι τὴν νέαν ταύτην διεύθυνσιν.

Εἰς τὴν θέαν ταύτην σπουδαία ὑπόνοια καταλαμβάνει γενικῶς τὰ πνεύματα ὅλων. Οἱ Μοσχοῦνται, γνωρίζοντες τὴν θρασεῖαν καὶ ἀμελεῖ ἀκηδίαν μας, μήτοι συνέλαβον τὴν ἐλπίδα νὰ πυρακτώσωσι μετὰ τῆς Μόσχας τοὺς στρατιώτας μας, μεμεθυμένους ἐξ οἴνου, μόχθου τε καὶ ὕπνου; Ἡ μᾶλλον ἐνόμιζον ὅτι ἤθελον περιλάβῃ καὶ τὸν Ναπολέοντα αὐτὸν ἐντὸς τῆς καταστροφῆς, καὶ ὅτι ἡ ἀπώλεια τοῦ ἀνδρὸς ἦτο ἀνταξία τῆς ἀπωλείας τῆς πρωτεύουσας αὐτῶν, ὅτι τοιοῦτον ἀποτέλεσμα ἦτο μέγα ὅπως θυσιασθῇ ὁλόκληρος μία Μόσχα, ὅτι ἴσως ὁ οὐρανὸς, ἵνα τοῖς χορηγήσῃ μεγάλην νίκην, ἠξίου ἐπίσης μεγάλην θυσίαν, καὶ ὅτι τέλος ὠφείλετο εἰς τὸν πελώριον ἐκείνον κολοσσὸν πελωρία ἐπίσης πυρὰ ;

Ἄγνοεῖται ἂν τοιοῦτον ἦτο τὸ διανόημά των, ἀλλ' ἔδει ἡ μοῖρα τοῦ αὐτοκράτορος νὰ ἀποτρέψῃ τὴν πραγματοποίησιν αὐτοῦ. Πραγματικῶς τὸ Κρεμλῖνον οὐ μόνον περιεῖχεν, ἐν ἀγνοίᾳ μας, πυριτιδαποθήκην, ἀλλὰ τὴν ἰδίαν νύκτα μάλιστα οἱ φρουροὶ, ἀποκοιμηθέντες καὶ ἀνατεταραγμένοι, εἶχον ἀφήσει ὁλόκληρον σκευασίαν πυροβολικοῦ νὰ εἰσχωρήσῃ καὶ παρατεθῇ ὑπὸ τὰ παράθυρα τοῦ Ναπολέοντος.

Ἦτο ἡ στιγμή καθ' ἣν αἱ φλόγες μαινόμεναι ἠκοντίζοντο πανταχόθεν καὶ μετὰ μείζονος ὀρμῆς ἐπὶ τοῦ Κρεμλίνου, διότι ὁ ἄνεμος, ἐπισπώμενος ἐκ τοῦ μεγάλου καύσωνος, ἐσφοδρύνετο ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν. Τὸ ἐκλεκτώτερον μέρος τοῦ στρατοῦ καὶ ὁ αὐτοκράτωρ ἀπώλλοντο, ἂν μία μόνη τῶν φλογῶν, αἷτινες ἵπταντο ὑπὲρ τὰς κεφαλὰς μας, ἤπιετο ἐνὸς μόνου τῶν κιβωτίων ἐκεί-

νων τῶν πολεμφοδιῶν. Οὕτω, ἐπὶ πολλὰς ὥρας, ἀφ' ἐκάστου τῶν σπινθήρων τῶν διερχομένων τὸν αἰθέρα ἐξηρτᾶτο ἡ τύχη ὁλοκλήρου τοῦ στρατοῦ.

Τέλος ἀνέτειλεν ἡ ἡμέρα, ἡμέρα ζοφερά. Ἐπλήθην ἀφαιρούσα ἐκ τοῦ φρικώδους πανοράματος καὶ τὴν χροιάν καὶ τὴν λάμψιν. Πολλοὶ τῶν ἀξιωματικῶν προσέφυγον εἰς τὰς αἰθούσας τοῦ ἀνακτόρου. Οἱ ἀρχηγοὶ, ἠττημένοι ἀπὸ τὴν πυρκαϊάν, καθ' ἧς ἐμάχοντο πρὸ τριάκοντα ἐξ ὥρων, κατέπεσαν ἐξηνητλημένοι καὶ ἀπληπισμένοι.

Ἐσιγῶμεν καὶ κατηγοροῦμεν ἑαυτούς. Ἐδόκει τοῖς πολλοῖς ὅτι τὸ ἀνάγκωρον καὶ ἡ μέθη τῶν στρατιωτῶν ἤρξαντο τὴν συμφορὰν, ἣν ἡκαταιγίς συνεπλήρου. Παρετηρῶμεν ἑαυτοὺς ἀπεχθῶς πως. Ἐφρυάττομεν διὰ τὴν φρικώδη κραυγὴν, ἣν ἡ Εὐρώπη ἤθελεν ἐκπέμψῃ. Ἐπλησιάζομεν ἀλλήλους μὲ ταπεινωμένους ὀφθαλμοὺς, καταβεβλημένοι ἀπὸ τοιαύτην καὶ οὕτω δεινὴν καταστροφὴν, καταστροφὴν κηλιδοῦσαν τὴν δόξαν μας, ἀφαιρούσαν ἡμῖν τοὺς καρπούς τῆς, ἀπειλοῦσαν τὴν ἐνεστώσαν καὶ μέλλουσαν ὑπαρξίν μας.

Δὲν ἤμεθα εἰμὴ στρατιὰ ἐγκληματιῶν, καθ' ὧν ὄφειλον νὰ ἐκδικηθῶσιν οὐρανός τε καὶ πολιτισμένος κόσμος. Δὲν ἐξηρχόμεθα τῆς ἀθύσου ταύτης τῶν συλλογισμῶν, δὲν συνηρχόμεθα ἐκ τῆς παραφορᾶς τῆς κατὰ τῶν ἐμπρηστῶν μανίας, εἰμὴ ἀπλήστως πως ζητοῦντες πληροφορίας, αἷτινες ἔτεινον ὅλως εἰς ἐνοχοποίησιν τῶν ῥώσων, ὡς μόνων αἰτίων τῆς δυστυχίας.

Καὶ ὄντως, οἱ λόγοι τῶν πανταχόθεν συνερχομένων ἀξιωματικῶν συνεφώνουν. Ἀπὸ τῆς πρώτης νυκτὸς (14 πρὸς τὴν 15 Σεπτεμβρίου) φλογιστικὴ σφαῖρα ἔπεσεν ἐντὸς τοῦ παλατίου τοῦ πρίγκηπος Τρουβεσκόη καὶ ἐπυράκτωσεν αὐτὰ· τοῦτο ἦτο τὸ σύνθημα. Πάραυτα τὸ πῦρ ἐτέθη εἰς τὸ χρηματιστήριον καὶ ἀστονομικοὶ στρατιῶται ῥῶσοι ἐφάνησαν συνδαυλίζοντες αὐτὸ διὰ σιδηρῶν βάρδων, κεχρισμένων πισσασφάλτῳ. Ἐδῶ ὄλμοι δολίως τεθειμένοι ἐξεβρῆγγυντο ἐντὸς κλιθῶν διαφόρων οἰκιῶν, πλήττοντες τοὺς ἀξιωματικούς, οἷτινες συνωθοῦντο πέριξ· τότε, ἀποσυρόμενοι εἰς συνοικίας ἀθίκτους ἔτι, παρεγίνοντο ζητοῦντες ἄλλα ἄσυλα, ἀλλ' ἐγγὺς νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὰς κλεισμένας καὶ ἀκατοικήτους κατοικίας ἐκείνας, ἠκούετο ἀσθενῆς τις ἐκρηγῆς, ἣτις ἠκολουθεῖτο ἀπὸ ἐλαφρὸν νέφος καπνοῦ, ὅπερ αὐθωρεῖ κατῆντα πυκνὸν καὶ μέλαν, εἶτα ἐρυθρῶδες, τέλος ἐλάμβανε τὸ χρῶμα τοῦ πυρός καὶ ἀμέσως τὸ οἰκοδόμημα κατεδέυετο εἰς ἄβυσσον φλογῶν.

Ὅλοι εἶχον ἰδεῖ ἀνθρώπους θηριώδους μορφῆς, βρακενδύτας καὶ γυναῖκας μανιώδεις νὰ πλανῶνται εἰς τὰς φλόγας, ἀποτελοῦντες εἰκόνα ἄδου ἀποτρόπαιον. Οἱ ἄθλια οὗτοι, οἰνόφυγες ἐκ τε τοῦ οἴνου καὶ τῆς ἐπιτυχίας τῶν ἐγκλημάτων των, δὲν κατεδέχοντο πλέον νὰ κρύπτονται· διήρχοντο δίκην θριαμβευτῶν τὰς καιομένας βύμας, τοὺς κατελάμβανον κρατοῦν-

τας θαυλους και μεινωμενους να επεκτεινωσι την πυραν' ινα κατορθωσωσι να τους αποσπασωσιν εκ του καταχθονιου εργου, ωφειλον να τοις αποκόπτωσι τας χειρας δια μαχαιρων. Ελέγετο οτι οι κακουργοι εκεινοι απελυθησαν των δεσμων παρα των Ρωσων αρχηγων ινα καυσωσι την Μόσχαν, και οντως ταιαυτη μεγαλη και εσχάτη απόφασις υπό μόνου του πατριωτισμου ηδύνατο να συλληφθη και υπό μόνου του εγκλήματος να εκτελεσθῃ.

Πάραυτα διαταγή εδόθη να δικάσωσι και τουφεκίσωσιν επί της πλατείας άπαντας τους εμπρηστάς· ο στρατός διετέλει επί ποδός· η γηραιά φρουρά, ητις ολόκληρος απησχόλει τὸ Κρεμλίον, εἶχε λάβει τὰ όπλα· αποσκευαί και ἵπποι φορτωμένοι επλήρου τὰ προαύλια· εσκυθρωπαζαμεν υπό εκπλήξωσι, κόπου και απελπισίας εν τῷ βλέπειν διαφεύγουσαν τών χειρών μας επισταθμείαν ούτω πλουσίαν. Κύριοι της Μόσχας ωφειλομεν να επαυλισθώμεν εις τὰ πρόθυρά της άνευ τροφίμων.

Ενώ οι στρατιώται μας εμάχοντο ετι προς την πυρκαϊάν, διαφιλονεικουντες αυτη την λείαν ταύτην, ο Ναπολέων, ούτινος δὲ, ετόλμησαν να διαπραξωσι τον ύπνον διαρκούσης της νυκτός, ηγήθη εις την διπλήν λάμψιν της ημέρας και των φλογών. Εκ πρώτης αφετηρίας ωργίσθη και ηθέλησε να υποτάξῃ ύφ' εαυτον τὸ στοιχειόν, αλλά πάραυτα εκάμφθη, αναχαιτισθεις απέναντι του αδυνάτου. Καταπεπληγμένος, αφού επάταξε κατάκαρδα εν κράτος, οτι απήντα εν αυτῷ άλλο αἴσθημα η τὸ της υποταγῆς και του τρόμου, ησθάνθη εκυτον ήττημένον και υποδεέστερον άλλων ως προς τὸ μεγαλειόν της αποφάσεως.

Η κατάσταση αυτη, δι' ην εθυσίαζε τὰ πάντα, ωμοίαζε φάσμα, οπερ εδιδωξεν, ύπερ νόμισεν οτι εδραξεν και ειδεν εξαφανιζόμενον εις τους άερας, εις πυροδίνημα καπνου και φλογών. Τότε κυριεύεται υπό άμέτρου ταραχῆς. Ενόμιζε τις οτι κατεβιβρώσκειτο από τὰ περι αυτον πυρά. Άνα πᾶσαν στιγμήν εγείρεται, βαδίζει και επανακάθηται αποτόμως. Διέρχεται τὰ δώματα του βήμασι γοργοίς· αἱ κινήσεις του αἱ βραχειάι και όρμητικαί ύπεμφαίνουσι σκληράς ταραχάς· αφίνει, αναλαμβάνει, αφίνει πάλιν εργασίαν κατεπιέγουσαν ινα σπύση προς τὰ παραθυρα και παρατηρήσῃ τὰς προόδους του εμπρησμου. Ουμοειδείς και βραχειάι επιφωνήσεις εξέρχονται του πιεζόμενου στήθους του· «όλοισιν θέαμα φρικώδες! Καὶ εἶναι οἱ ἴδιοι ἐκεῖνοι!» «Τόσα παλάτια! Ὅποια απόφασις ἐξαλλος! Ὅποιοι ἄνθρωποι! Ὦ! εἰνε και Σκῶθαι.»

Μεταξυ εκεινου και του πυρός εμεσολάβει ερημον οικόπεδον, επειτα ο Μόσχοβας και δύο κρηπίδες του—και μ' όλα ταυτα αι ύλοι των παραθύρων, εφ' ὧν εστηρίχτετο, εκαιον ήδη, και οι απαύστως εργαζόμενοι επί των σιδερών στεγών του παλατιου σφρωτάι δὲν ήρκουν να απομακρύνουν τὰς πολυ-

πληθείς κροκίδας του πυρός, αιτινες ήθελον να προσκολληθῶσιν επί των στεγών.

Κατὰ την στιγμήν εκεινην διαδίδεται η θορυβώδης φωνή οτι τὸ Κρεμλίον είναι ύπεσκαμμένον με ύπονόμους· εδρέθη υπό των Ρωσων και μαρτυρεῖται δια των εγγράφων· οι στρατιωτικοί αναμένουν απαθῶς οτι ο αυτοκράτωρ και η τύχη των αποφασίσωσιν, και ο αυτοκράτωρ δὲν αντιτάττει κατὰ του πανικοῦ φόβου η δυσπιστίας μειδιάμα.

Άλλά βαδίζει ετι εναγωνίως, σταματᾷ εις πᾶν παράθυρον και παρατηρεῖ οτι τὸ τρομερόν στοιχειόν νικηφόρον κατεβίβρωσκειν εμμανῶς την λαμπράν κατάκτησιν του, οτι ειχεν ήδη θίξει και τὰς γεφύρας και τὰς διόδους του φρουρίου του, οτι περιελύσσετο πολιορκουόν αυτον στενωῶς, οτι καταλαμβάνον απάσας τὰς περι αυτον οικοδομάς και περιορίζον αυτον επί μάλλον και μάλλον στενώτερον, απέκλειεν αυτον τέλος εντός μόνου του περιβόλου του Κρεμλίου.

Ήδη δὲν ανεπνέομεν η καπνόν και σποδόν. Η νύξ προσεγγίζουσα προσέθετε την σκιάν της εις τους κινδύνους μας. Ὁ από της ισσημερίας πνέων άνεμος, εκ συμφώνου μετὰ των Ρωσων, διπλασιάζει την όρμήν του. Ετρεξαν τότε ο βασιλεὺς της Νεαπόλεως και ο πρίγκηψ Ευγένιος, οἱτινες μετὰ του Πρίγκηπος Νεφσατέλ εισέδυσαν εις τὰ δώματα του αυτοκράτορος—, αλλά μάτην εξήτησαν δια δεήσεων, χειρονομιών και γονυκλισιών, να τον αποσπασωσιν από την χώραν εκεινην της ερημώσεως. Ὁ Ναπολέων, κύριος εν τέλει του ανακτόρου των Κζάρων, δὲν ήθελε κατ' οὐδένα λόγον να παραχωρήσῃ την κατάκτησιν οὐδὲ εις την πυρκαϊάν αυτην, οτε, αφηνης η φωνή, «τὸ πῦρ εἶναι ἐν τῷ Κρεμλίῳ» διέρχεται από στόματος εις στόμα, αποσπῶσα τὰ πνεύματα όλων εκ της σκεπτικῆς νάρκης, ητις μᾶς εἶχε καταλάβει. Ὁ αυτοκράτωρ εξέρχεται ινα κρίνῃ ιδίαις όμμασι περι του κινδύνου· Δις τὸ πῦρ ήναψε και δις εσβέσθη εν τη οικοδομῇ εις ην κατώκει. Ἀλλ' ο πύργος του οπλοστασίου καιει ετι—. Στρατιώτης τις καταλαμβάνεται εντός αυτου, οδηγείται παρα τῷ Ναπολέοντι, ενώπιον του όποιου ανακρίνεται· ο Ρωσος αυτος είναι ο εμπρηστής· εξετέλεσε την διαταγήν του αρχηγου του, αμα του σημείου δοθέντος. Το πᾶν λοιπόν προώριστα να εξοντωθῇ και αυτὸ τὸ αρχαιόν και ιερὸν Κρεμλίον!

Ὁ Ναπολέων εποίησε σχῆμα περιφρονησεως και όργης· ο άθλιος εκεινος ήχθη εις την πρώτην αυλήν, ενθα οι επίλεκτοι μανιώδεις τον διεπέρασαν δια των λογγών.

Τὸ γεγονός τουτο εκαμε τον Αυτοκράτορα να αποφασίσῃ. Καταβαίνει ταχῶς την άρκτικὴν κλιμακα, διαβόητον δια την σφαγήν των Σταρλιτζίων,

καὶ ἐντέλλει νὰ τὸν ὀδηγήσωσιν ἐξω τῆς πόλεως μίαν λεύκαν, ἐπὶ τῆς ἀγούσης εἰς Πετρούπολιν, πρὸς τὸ αὐτοκρατορικὸν παλάτιον Πετρόβσκη.—

Ἐπολιορκούμεθα ὑπὸ ὤκεανου φλογῶν, αἵτινες ἀπέκλειον ἀπάσας τὰς θύρας τῆς ἀκροπόλεως καὶ ἀνθίσταντο κατὰ τῶν πρώτων ἐξόδων ἃς ἐπεχειρήσαμεν. Ψηλαφητὶ καὶ διὰ τῶν βράχων ἀνεκαλύφθη ὀρσοθύρα, φέρουσα πρὸς τὸν Μόσχον. Διὰ τῆς στενῆς ταύτης διόδου, ὁ Ναπολέων, οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ ἡ φρουρὰ του κκτώρθωσαν νὰ διαφύγωσι τοῦ Κρεμλίνου. Ἀλλὰ τί τοὺς ὠφέλησεν ἡ ἐξοδος ἐκείνη; Πλησιέστεροι τῆς πυρκαϊᾶς δὲν ἠδύνατο οὐδὲ νὰ ὀπισθοδρομήσωσιν, οὐδὲ νὰ διαμείνωσιν ἐκεῖ,— πῶς νὰ χωρήσωσι πρῶτα, πῶς νὰ πηδήσωσιν ὑπὲρ τὰ κύματα τῆς φλογερᾶς θαλάσσης; Ὅσοι διήλθον τὴν πόλιν, ἐκκωφανθέντες ἀπὸ τὴν τρικυμίαν, τυφλωθέντες ἀπὸ τὴν σποδόν, ἠπέρουν ποῦ εὕρισκοντο, διότι αἱ ὁδοὶ ἐξηφανίζοντο εἰς τὸν καπνὸν καὶ ὑπὸ τὰ ἐρείπια.

Ἐν τούτοις ἦτον ἀνάγκη σπουδῆς. Ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ἠΐζανε περὶ ἡμᾶς ὁ δοῦπος τῶν φλογῶν. Μία μόνη ὁδὸς στενὴ, σκολιὰ καὶ καίουσα παρίστατο ἡμῖν ὡς ἡ εἴσοδος μᾶλλον ἢ ἡ ἐξοδος τοῦ ἄδου ἐκείνου. Ὁ αὐτοκράτωρ, πεζὸς καὶ ἀδιστακτικῶς, διήλθε τῆς κινδυνώδους διόδου. Ἐχώρησεν διὰ τῶν φεψάλων τῶν πυρείων, εἰς τὸν θόρυβον τοῦ τριγμοῦ τῶν ἀψίδων καὶ τῆς πτώσεως τῶν καιομένων δοκῶν καὶ τῶν σιδηρῶν στεγῶν, αἵτινες κατέρβρον περὶ ἡμᾶς. Τὰ θήματά του περιπλέκοντο εἰς τὰ συντρίμματα ταῦτα. Αἱ φλόγες, αἵτινες κατεβίβρωσκον σφοδρῶς ἀπηχοῦσαι τὰς οἰκοδομὰς δι' ὧν ἐχώρει, φθάνουσαι ὑπὲρ τὰ ἀετώματα τῶν στεγῶν των, ἐκάμπτοντο τότε ὑπὸ τοῦ ἀνέμου κυρτούμεναι ἐπὶ τὰς κεφαλὰς μας. Ὡδεύομεν ἐπὶ γῆς πυρὸς, ὑπὸ οὐρανὸν πυρὸς, διὰ τειχῶν πυρὸς! Καύσων ἀφόρητος ἕκαστος τοὺς ὀφθαλμοὺς μας, οὓς ὠφείλομεν ὅμως νὰ κρατῶμεν ἠνεωγμένους καὶ ἀτενεῖς ἐπὶ τοῦ κινδύνου. Κατακαίων ἀνεμὸς, σπινθηρακίζουσα σποδὸς, φλόγες ἀποσπόμεναι, παρηνόχλουν τὴν ἀναπνοὴν μας, ἀναπνοὴν βραχεῖαν, ξηρὰν, ἀσθμαίνουσαν καὶ ἦδη σχεδὸν πνιγμένην ἐκ τοῦ καπνοῦ. Αἱ χεῖρές μας ἕκαιον, ζητοῦσαι νὰ προκρίσωσι τὴν μορφὴν μας ἀπὸ ἀφόρητον θερμὴν καὶ παραμερίζουσαι τὰς ἄχνας τοῦ πυρὸς, αἵτινες ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν εἰσεχώρουσαν εἰς τὰ ἐνδύματα ἡμῶν.

Ἐν τῇ ἀφάτῳ ἀμηχανίᾳ ἡμῶν καὶ ὅταν ὁ δρόμος ἐφαίνετο τὸ μόνον πρὸς σωτηρίαν μέσον, ὁ ὀδηγὸς μας ἀβέβαιος καὶ τεταραγμένος ἔστη. Ἐνταῦθα ἤθελε λάβῃ πέρασ ἴσως ἡ ριψοκίνδυνος ζωὴ μας, ἀν οἱ λαφυραγωγοὶ τοῦ τετάρτου σώματος δὲν ἀνεγνώριζον τὸν αὐτοκράτορα ἐν τῷ μέσῳ τῆς δίνης τῶν φλογῶν καὶ δὲν ἔτρεχον νὰ τὸν ὀδηγήσωσιν εἰς τὰ καπνώδη ἐρείπια συνοικίας ἀποτεφρωθείσης ἀπὸ τῆς πρῶτας.

Τότε συνήντησαν τὸν πρίγκηπα δ' Ἐκμούλ· ὁ στρατάρχης οὗτος, πληγω-

θεὶς εἰς τὴν μάχην τοῦ Μόσχου, ἔτρεχεν εἰς τὰς φλόγας, ζητῶν νὰ ἀποσπάσῃ ἐξ αὐτῶν τὸν Ναπολέοντα ἢ νὰ συγκαθ' ἐβρίφθη εἰς τὰς ἀγκάλας του μετὰ παραφορᾶς· ὁ αὐτοκράτωρ τὸν ὑπεδέχθη εὐμενῶς, ἀλλὰ μὲ τὴν ἀταραξίαν ἐκείνην ἣτις δὲν τὸν ἄφινεν ἐν τῷ κινδύνῳ.

Ἴνα διαφύγῃ τοῦ πελάγους ἐκείνου τῶν δεινῶν, ὠφείλεν ἔτι νὰ ὑπερβῇ μακρὰν πυριτιδοπομπείαν, διερχομένην διὰ τῆς πυρᾶς. Δὲν ὑπῆρξεν οὗτος ὁ ἐλάχιστος τῶν κινδύνων του, ἀλλ' ὑπῆρξεν ὁ ἔσχατος καὶ παραγέγοντο τὸ ἔσπερας εἰς Πετρόβσκη.

Τὴν ἐπιούσαν πρωίαν, 17 Σεπτεμβρίου, ὁ Ναπολέων ἠτένισε κατὰ πρῶτον ἐπὶ τὴν Μόσχαν, ἐλπίζων νὰ ἴδῃ τὴν πυρὰν κατηνασμένην —. Τὴν ἐπανείδε σφοδρότεραν ἢ πρὶν. Ὅλη ἡ πόλις τῷ ἐφάνη εὐρὸς πυρὸς σίφων, δι' ἐλιγμῶν ὑψύμενος ἄχρις οὐρανοῦ, ὄνπερ ἐχρωμάτιζεν ἰσχυρῶς. Βυθισμένος εἰς τὴν ἀποφράδα ἐκείνην θέαν, δὲν ἐξῆλθε τῆς βαθείας καὶ μακρᾶς σιγῆς ἢ διὰ νὰ ἐπιφωνήσῃ· «τοῦτο μὲ προοιωνίζει μεγάλας συμφορὰς».

EY. . .

ΠΕΤΡΟΣ Ο ΜΕΓΑΣ.

ΕΝ ΤΩ ΑΠΟΜΑΧΕΙΩ ΤΩΝ ΠΑΡΙΣΙΩΝ.

Ὁ νικητὴς Καρόλου τοῦ δωδεκάτου, ὁ μεγαλεπήβολος ἐκεῖνος ἀνὴρ, τὸν ὑποῖον οὐδὲν πρόσκομμα ἐπτόησεν, οὐδ' ἀνεχαίτισεν αὐτῇ ἡ ἰδέα ὅτι ἦτον ἀδύνατον νὰ προκρίσῃ τὸν ἔτι ἡμιβάρβαρον λαόν του μὲ τὰ ἀγαθὰ τοῦ πολιτισμοῦ, Πέτρος ὁ Μέγας ὑπῆγεν ἀγνώριστος εἰς Παρισίους περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Μαΐου τοῦ 1717, ἵν' ἀποκτήσῃ νέας γνώσεις αὐτόθι. Ὁ ἀντιβασιλεὺς Φίλιππος τῆς Αὐρηλίας ἐπροθυμοποιήθη, ἐν ὀνόματι τοῦ Ἱε' Λουδοβίκου, ἀηλίκου ἔτι ὄντος, νὰ τάξῃ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ αὐτοκράτορος εὐγενεῖς τινὰς τῶν ἀνακτόρων, ὅπως οὗτοι ὀδηγῶσιν αὐτὸν ὅπου ἐβούλετο. Ἀλλὰ πόσον οἱ ἥρωες εἰσὶν ἰδιότροποι! . . . Ἦθελεν ὁ αὐτοκράτωρ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸ Θέατρον; παρευθὺς μουσικοὶ καὶ ὄρχηστὰι προειδοποιοῦντο, οἱ μελωδοὶ καὶ ὁ χορὸς προητοιμάζοντο . . . ἀλλ' ὁ Πέτρος μετέβαλλε γνώμην, καὶ, ἀντὶ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸ Θέατρον, ὅπου περιεμένετο, περιέτρεχε τὰ πολυπληθῆ καπηλεῖα τῆς

Πορχερώνος και τῆς Γρενουλλιέρας. Ἐδείκνυεν ἔφρασι νὰ παρευρεθῆ εἰς τινὰ τῶν συνεδριάσεων τῶν Τεσσαράκοντα, ἐν τῷ μεγάρῳ τοῦ Ῥισαχελίου; αὐθιρῆ ἔτρεγον νὰ προκνηγγέλωσι τοῦτο εἰς τοὺς ἀκαδηματικούς· ὁ δὲ Πέτρος, ἀμικάνε-
βαινεν εἰς τὸ ὄχημά του, ἐντέλλετο εἰς τὸν ἡνίοχον νὰ τὸν ὀδηγήσῃ εἰς τὸ Μουσεῖον τῆς Φυσικῆς Ἱστορίας καὶ τὸν Βοτανικὸν Κήπον, οὐχὶ διότι ἠγνόει νὰ ἐκτιμᾷ τὴν ποίησιν καὶ εὐγλωττίαν, ἀλλὰ διότι εὐλόγως ἐφρόνει, ὅτι διὰ νὰ ἐκπαιδεύσῃ καὶ μαρφήσῃ ἔθνος ἀοτισύστατον ἔτι, ἐδεῖτο μᾶλλον τῶν τεχνῶν καὶ τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν, ἢ τῶν ρητόρων καὶ ὀρχηστῶν. Τέλος πάντων τὴν 13 Μαΐου 1717, καθ' ἣν ὥραν περιεμμένετο ὁ αὐτοκράτωρ ἐν Βερσαλλίαις, εἰσῆρχετο εἰς τὸ Ἀπομαχεῖον.

Ὁ Μέγας Πέτρος δὲν ἔφερεν ἐπὶ τῆς στρατιωτικῆς αὐτοῦ σταλῆς οὐδὲν παράσημον· ἔφορε δὲ ἀπλήν καζάκην (casaque) ἐκ πρασίνου ρούχου, κατὰ τὸ Πολωνικὸν ἔθος, πῖλον ἐκ μηλωτῆς τοῦ Ἀστραχανίου, περισκελιδας στενάς ἐκ ξανθοχρόου δέρματος δορκάδος, ὑψηλά ὑποδήματα μετὰ πτερινιστήρων χαλυδόνων καὶ πλατεῖαν ζώνην ἐκ μέλανος στίλβοντος δέρματος, ἀφ' ἧς ἐξήρτητο ξίφος χαλκοτόρευτον τὴν λαβὴν. Οὕτω λοιπὸν ἐνδεδυμένος, διήλθε τὸ προαύλιον τοῦ Ἀπομαχεῖου καὶ εἰσῆλθε κατ' εὐθείαν εἰς τὸν θάλαμον τοῦ διοικητοῦ, χωρὶς νὰ εἰσαγγεῖλῃ ἑαυτὸν.

— Κύριε, εἶπε λακωνικῶς πρὸς τὸν στρατάρχη τῆς Βελλ-ισπας, χαιρετήσας πρότερον αὐτὸν, ἐπεθύμουν νὰ ἐπισκεφθῶ τὸ Ἀπομαχεῖον· εὐαρεστήθητε λοιπὸν νὰ διατάξητε νὰ μ' ὀδηγήσωσιν ἀπανταχοῦ τοῦ οἰκοδομήματος τούτου, καὶ σπεύσατε, σὰς παρακαλῶ, διότι ἀθημερὸν πρέπει νὰ ὑπάγω εἰς Βερσαλλίας.

— Ἐκ τῆς ξενιζούσης προφορᾶς σας, Κύριε, ἀπεκρίθη ὁ διοικητής, ἐκπλαγεὶς ἀπὸ τὴν ἀλλοκότον ἐμφάνισιν τοῦ ἀνδρὸς τούτου, δύνamai νὰ εἰκάσω ὅτι εἴθετε ἀλλοδαπὸς νέηλος . . . (ἐνταῦθα ὁ Πέτρος κατένευσεν εἰς ἐνδειξιν καταφάσεως.) Ὅθεν λυποῦμαι, ὅτι ἀναγκάζομαι νὰ ἀποποιηθῶ τὴν αἴτησίν σας· διότι ἔχομεν ρητὴν διαταγὴν παρὰ τοῦ βασιλέως νὰ μὴ ἐπιτρέπωμεν εἰς οὐδένα ἀνεξαιρέτως ξένον τὴν εἰς τὸ Ἀπομαχεῖον εἰσοδόν, χωρὶς ἀδείας παρὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν. Προμηθεύθητε λοιπὸν τοιαύτης ἀδείας, καὶ προθύμως ἀναδέχομαι ὁ ἴδιος νὰ σὰς ὀδηγήσω ὅπου θέλετε.

— Οὐαί! . . . ἀνεβόησεν ὁ Πέτρος ὑποβλέπων τὸν γηραιὸν στρατάρχη. Εἶναι ἀνάγκη ἀδείας παρὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν, διὰ νὰ ἐπισκεφθῆ τις τὸ Βασιλικὸν Ἀπομαχεῖον; . . . (ἐνταῦθα ὁ διοικητής προσέκλινεν εἰς ἐνδειξιν καταφάσεως.) Αἶ! λοιπὸν! δὲν ἔχω, ὑπέλαβεν ὁ αὐτοκράτωρ μετ' ἀφελείας . . . καὶ ἐν τούτοις θὰ εἰσέλθω παρευθὴς . . .

— Εἶναι δύσκολον τοῦτο, βεβαιωθῆτε, Κύριε!

— Οὐχὶ τόσον, ὅσον τὸ στοχάζεσθε. . . Αἶ! ἀνεφώνησεν ὁ Πέτρος, ἄς μ' ὀδηγήσῃ τις ἀμέσως εἰς τὸ Ὀπλοστάσιον, διότι ὁ κύριος διοικητής ὀκνεῖ, φαίνεται, νὰ πράξῃ τοῦτο ὁ ἴδιος.

Συγχρόνως δὲ ὁ Αὐτοκράτωρ ἔκρουσε σφοδρῶς μὲ τὴν λαβὴν τοῦ ξίφους τοῦ τὴν θύραν.

— Κύριε! ἀνέκραξεν ὁ στρατάρχης μετ' αὐστηρότητος, ἠξεύρετε πόσον ἐκτίθεσθε, φερόμενος παρ' ἐμοὶ οὕτω; . . . τὸ Ἀπομαχεῖον εἶναι διαμονὴ βασιλέων, καὶ . . .

— Ὡ! γνωρίζω καλῶς, καὶ δι' αὐτὸ τοῦτο ἐπιθυμῶ νὰ τὸ ἐπισκεφθῶ . . .

— Καὶ αὐθις σὰς λέγω, Κύριε, ὅτι ρητῶς ἀπαγορεύεται εἰς πάντα ξένον ἢ εἰσοδος εἰς τὸ Ἀπομαχεῖον. Ἐὰν δὲ, ὡς ὑποθέτω ἐκ τοῦ ἤθους σας, εἴθετε στρατιωτικὸς, θέλετε μοὶ ἐπιτρέψαι νὰ σὰς εἶπω, ὅτι πολὺ κακῶς ἠξεύρετε νὰ εἰσῆσθε τὰς βασιλικὰς διαταγὰς καὶ νὰ ἀπονέμητε ὁποιανὴ εὐγενὴς καὶ ταγωγὴ μου ἀπαιτεῖ παρ' ἐνὸς ἀγνώστου τιμῆν.

— Σὰς ἐπαναλέγω, Κύριε, ὅτι θέλω νὰ ἐπισκεφθῶ τὸ Ἀπομαχεῖον, καὶ, μοιλονοῦντι καὶ ἐγὼ ἐπίσης κατάγομαι ἐξ ἐπιφανοῦς οἰκογενείας ὡς ὑμεῖς, δὲν ἀξιῶ νὰ μὲ θεωρῆτε, παρὰ ὡς στρατιώτην ἐρχόμενον νὰ ἐπισκεφθῆ στρατιώτας! . . . Δὲν ἀνέχομαι νὰ λέγωσιν ὅτι ἐπέστρεψα ἐντεῦθεν ἀπρακτος . . .

Ἡ διένεξις αὕτη ἤθελεν ἀυξήσῃ δεινῶς, ἐὰν κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν ὁ γηραιὸς μαρκέσιος Χαρνέγκιος καὶ ὁ κόμης Σαιν-Φλωρεντίνος, οἵτινες ἐμελλόν νὰ ὀδηγήσωσι τὸν Αὐτοκράτορα εἰς Βερσαλλίας, δὲν εἰσῆρχοντο.

— Φίλτατέ μοι στρατάρχα, εἶπεν ὁ γέρον Μαρκέσιος· ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότη-
της ὁ Αὐτοκράτωρ πασῶν τῶν Ῥωσσιῶν δὲν ἔχει ἀνάγκην εἰσιτηρίου διὰ νὰ ἐπισκεφθῆ τὸ Ἀπομαχεῖον· διότι εἰς τὸν νικητὴν τῆς ἐν Πουλταύη περιδύ-
ξου μάχης εἶναι ἐλευθέρῃ ἢ εἰσοδος εἰς τὰ καταστήματατα ὅπου οἱ ἥρωες καὶ ἡ δόξα κατοικοῦσι.

Ταῦτα ἀκούσας ὁ στρατάρχης ἔμεινεν ἐκστατικὸς, καὶ κλίνας τὸ γόνυ ἐνώπιον τοῦ Αὐτοκράτορος, εἶπε ψελλίζων! . . . εἶναι δυνατόν! . . .
Ἄ! βασιλεῦ! ἡ Ὑ. Μεγαλειότης θέλει μὲ συγχωρήσει; . . .

— Εἴθετε συγχωρημένος, Κύριε στρατάρχα, τὸν διέκοψεν ὁ Πέτρος, ἐγείρων αὐτὸν ἰδίᾳ χειρὶ. Οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ γνωρίσῃ ὑπὸ τὸ ἔνδυμα στρατιώτου, ὅπερ σεμνύνομαι φορῶν, τὸν ἐξάδελφον τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας. Ἐγὼ ἀπεναντίας ὄφειλον νὰ ζητήσω παρ' ὑμῶν συγγνώμην. Ἡθέλησα ν' ἀπαλλάξω τοὺς προσφιλεῖς μοι τούτους εὐγενεῖς, οἵτινες μετὰ τοσαύτης φιλοφροσύνης ἀνέχονται τὰς ιδιοτροπίας μου, ἐκδρομῆς μακρᾶς καὶ τοσοῦτον ὀχληρᾶς· διὰ τοῦτο ἤλθον μόνος ἐνταῦθα ἐφιππος ἀπὸ τῆς συνοικίας τοῦ Ὀπλοστασίου, ὅπου διημερεύω· ἀλλ' ὅμως δὲν ἠδυνήθην ἐπιτυχῶς ν' ἀπο-

πλανήσω τὸν ἀπαράμιλλον ζῆλόν των, καὶ δὲν ἤξεύρω, εἰν πρέπει νὰ ἐναεβρύνωμαι σήμερον διὰ τοῦτο· διότι, εἰν ἦσαν προκατειλημμένοι οὔτοι ὅτι ἐμελλον νὰ ἔλθω ἐνταῦθα, ἤθειλον ἀναμφιβόλως μ' ἀπαλλάξῃ τῆς δυσχερέστου μετ' ὑμῶν διενέξεως, δι' ἣν μεταμελοῦμαι πολὺ, βεβαιώθητε, ἀγαπητέ μοι στρατάρχα. Ἐπειτα, ἀποταθεὶς πρὸς τοὺς δύο εὐγενεῖς, εἶπεν, εἶμαι Σκυῆς· ἀλλ' ὁ Σκυῆς οὔτος ἀγαπᾷ εἰλικρινῶς καὶ θαυμάζει τὸν Βασιλέα τῆς Γαλλίας, καὶ τὸν λαόν του, πιστεῦσατέ το.

Κατ' αὐτὴν τὴν στιγμήν οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ Ἀπομαχείου εἰσηλθὸν ἀθρόως, εἰδοποιηθέντες ὅτι ἐν μέσῳ αὐτῶν εὕρισκετο ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Ῥωσσίας.

— Κύριοι, εἶπεν ὁ στρατάρχης· διατάξετε νὰ κρούσωσι τὸ ἀνακλητήριον· οἱ δὲ ἀπόμαχοι ἄς παραταχθῶσιν ἐν τῇ αὐλῇ τῆς τιμῆς . . .

— Ὅχι! δὲν εἶναι ἀνάγκη, φίλτατέ μοι στρατάρχα, τὸν διεκόψεν αὐθις ὁ Αὐτοκράτωρ μειδιῶν.

— Σᾶς προεῖπον ὅτι εἶμαι ἀπλοῦς στρατιώτης, καὶ πάλιν ἐπαναλαμβάνω, ὅτι ὡς τοιοῦτος, καὶ οὐχὶ ὡς αὐτοκράτωρ ἔρχομαι σήμερον νὰ ἐπισκεφθῶ τοὺς γηραιοὺς τούτους στρατιώτας τῆς Γαλλίας. Δὲν ἐπιθυμῶ λοιπὸν νὰ ἐνοχληθῶσι παντάπασι δι' ἐμὲ οἱ ἀνδρεῖοι οὔτοι . . . Ποῦ εὕρισκονται κατ' αὐτὴν τὴν στιγμήν; ἠρώτησε μετὰ ζωνρότητος τοὺς ἀξιωματικούς.

— Μεγαλειότατε, ἀπεκρίθη ὁ διοικητής, εἶναι ἡ ὥρα τοῦ γεύματος· εὕρισκονται εἰς τὸ ἐστιατόριον.

— Ἐκεῖ λοιπὸν ἐπιθυμῶ νὰ ὑπάγω νὰ τοὺς ἴδω. Ἄγωμεν, Κύριε, ἐπρόσθεσε μετ' οἰκειότητος λαμβάνων τὸν βραχίονα τοῦ στρατάρχου· ἔλθετε μετ' ἡμῶν, εἰν δὲν ἔχητέ τι σπουδαιότερον νὰ πράξητε.

Ὁ Μέγας Πέτρος κατέβη βραδέως τὴν κλίμακα (διότι ὁ στρατάρχης τῆς Βελλ-ίσλης ἦτο γέρων) καὶ, παρακολουθούμενος ὑπὸ τῶν ἐπιτελῶν τοῦ Ἀπομαχείου, τοῦ μαρκεσίου Χαρνεγκίου, τοῦ κόμητος Σαῖν-Φλωρεντίνου, καὶ πλήθους θεραπόντων, εἰσηλθεν εἰς τὸ μέγα ἐστιατόριον, ὅπου, ἰδὼν, κύκλω μακροτάτων τραπέζων, τετρακισχιλίους ἀπομάχους συνεστιωμένους μετ' ἀξιοθαυμάστου εὐταξίας καὶ ἐν βαθεῖα σιγῇ, ἧτις δὲν διεκόπτετο εἰμὴ ὑπὸ τῆς φωνῆς ὑπαξιωματικοῦ, ἀναγινώσκοντος τὴν ἱστορίαν τῶν μεγάλων στρατηγῶν, ὁ Αὐτοκράτωρ δὲν ἠδυνήθη νὰ περιστείλῃ τὴν συγκίνησιν τῆς καρδίας του· ἐδάκρυσε, καὶ ὄλως τεταραγμένος ἐστηρίχθη ἐπὶ τοῦ βραχίονος τοῦ πολιότριχος στρατάρχου· ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ἡ συγκίνησις του ἠῤῥησεν ἔτι μᾶλλον, καὶ τὰ δάκρυα ἄφθονα ἔρρευαν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν του, ὅτε ἤκουσεν, ὅτι τὸ θέμα τῆς ἀναγνώσεως ἦτον ἡ ἐξιστόρησις τῆς ἐν Πουλταῦῃ μάχης, ἐν ἣ ὁ Μέγας Πέτρος κατετρόπωσε τὸν ἸΒ'. Κάρολον, βασιλέα τῶν Σουηδῶν. Εἰς τὴν ἐξῆς δὲ περικοπὴν τῆς ἱστορίας ταύτης, τὴν ὁποίαν ὁ ὑπαξιωματικὸς

ἀνέγνωσε μετὰ πλείονος σφηνείας καὶ ἐντονώτερον. « Ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Ῥωσσίας Πέτρος, κατὰ τὴν αἰμύνηστον ταύτην ἡμέραν, περιπειθήσατο ἐαυτῷ ἀθάνατον δόξαν· ἐπολέμησεν ὡς λέων κατὰ τῶν ἐχθρῶν, καὶ μετὰ τὴν νίκην ἔδειξε πατρικὴν εὐσπλαγγίαν πρὸς τοὺς τραυματίας ἐκατέρων τῶν διαγωνισαμένων στρατῶν· οἱ ἀπόμαχοι ἠγέρθησαν ἅπαντες ὁμοθυμαδὸν, τὴν μὲν ἀριστερὰν χεῖρα φέροντες ἐπὶ τοῦ μετώπου πρὸς χαιρετισμὸν, διὰ δὲ τῆς ἐτέρας αἵροντες τὰ ποτήριά των, καὶ ἠτένισαν μετὰ θαυμασμοῦ τὸν Μέγαν Πέτρον.

Εἰς τὴν σιγηρὰν, ἀλλὰ κατανοκτικὴν ταύτην σκηνὴν, ὁ Αὐτοκράτωρ συγκινηθεὶς ἐνδυμύχως, ἔκυψε τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τοῦ ὤμου τοῦ στρατάρχου καὶ εἶπε μετὰ λυγμώδους φωνῆς.

— Μόνοι οἱ ὀξύνους Γάλλοι ἐπίστανται νὰ μηχανῶνται ἐξ ἀπροόπτου τοιαῦτα, καὶ μάλιστα ἐν τῷ δέοντι . . . Ἀγαπητέ μοι στρατάρχα, μ' ἔκαμες νὰ χύσω δάκρυα ἀγαλλιᾶσεως.

Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον, ὑπερνικήσας τὴν σφοδρὰν συγκίνησιν τῆς καρδίας του, ἐπανελάβε τὸ στρατιωτικὸν ἦθος του καὶ ὀρέγων τὴν χεῖρά του· φίλοι μου! ἀνεφώνησε, δότε μοι ἐν ποτήριον οἴνου.

Παρειθὺς θεράπων ἀνακτορικὸς (διότι κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν οἱ ἀπόμαχοι ὑπηρετοῦντο ὑπὸ ἀνακτορικῶν θεραπόντων) τῷ προσέφερε κύπελλον ἀργυροῦν, ἐν ᾧ ὁ στρατάρχης ἠτοιμάσθη νὰ ἐγχύσῃ οἶνον ἐκ τῆς ἰδιαιτέρας φιάλης του.

— Ὅχι! Ὅχι! ἀνέκραξεν ὁ αὐτοκράτωρ, ἀπωθῶν ἡσύχως τὴν φιάλην, τὴν ὁποίαν ἐκράτει ὁ διοικητής. Ἐπιθυμῶ νὰ πῶ μ' ἐν τῶν ποτηρίων τῶν ἀπομάχων καὶ ἐκ τοῦ οἴνου αὐτῶν.

Τότε λοχίας τις προθύμως τῷ προσέφερε τὸ ἐκ κασσιτέρου ποτήριόν του, τὸ ὁποῖον ὁ ἴδιος αὐτοκράτωρ ἐμπλήσας οἴνου, ὑψώσεν ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς του καὶ εἶπε γεγυμῆ τῇ φωνῇ· Πέτρος ὁ τῶν Ῥώσων Αὐτοκράτωρ προπίνει ὑπὲρ τῆς υγείας σας!

Καὶ ἐκένωσε διὰ μιᾶς τὸ ποτήριον.

— Ὑπὲρ τῆς υγείας τοῦ Πέτρου! ἀνέκραξαν ὁμοφώνως ἅπαντες οἱ ἀπόμαχοι, καὶ πίνοντες τὸν ἐχαιρέτησαν.

— Οἶνον, εἶπεν, ὁ Αὐτοκράτωρ πλησιάζων αὐθις τὸ ποτήριον πρὸς τὸν λοχίαν. Φίλοι μου! ὑπὲρ τῆς υγείας τοῦ Βασιλέως τῆς Γαλλίας καὶ τῆς εὐημερίας τῶν Γάλλων!

— Ζήτω ὁ Βασιλεὺς! . . . Ζήτω ἡ Γαλλία! ἀνεφώνησαν οἱ ἀπόμαχοι.

— Εὐδαιμονοῖτε, γηραιοὶ φίλοι μου, ὑπέλαβεν ὁ μονάρχης ἀναχωρῶν· δὲν θέλω σᾶς λησμονῆσει ποτέ, ἐστὲ βέβαιοι.

Παρακολουθούμενος ὑπὸ τῆς συνοδίας του, ὁ Αὐτοκράτωρ ἐπεσκέφθη ἅπαντα τὰ μέρη τοῦ Ἀπομαχείου· φύσει δὲ προικισμένος ὢν μὲ νοῦν διορατικόν,

ἔκρινεν ἀφ' ἑαυτοῦ κάλλιον, ἢ ἐκ τῶν διασαφίσεων, ἃς ἐπροθυμοποιούντο νὰ τῷ κάμωσιν οἱ σὺν αὐτῷ, περὶ τῆς ἀνάγκης ἐκάστου πράγματος, καὶ περὶ ὧν ἔχρηζε τυχὸν ἕκαστον βελτιώσεων. ἠθέλησε νὰ ἴδῃ τὰ πάντα τὰ ὑπωπτήρια, τὰ ὑπόγεια, τὰ μαγειρεῖα, τὸ νοσοκομεῖον, τὴν ἐκκλησίαν κ. τ. λ. καὶ αὐτὸ τὸ νεκροταφεῖον, ὅπερ ἔκειτο ἐν τῷ μέσῳ τοῦ Ἀπομαμαχείου, καὶ τὸ ὁποῖον ἀκολούθως μετεβλήθη εἰς περίπατον τερπνότατον. Ὁ Αὐτοκράτωρ ἐθαύμασε τὴν ἀπανταχοῦ ἐπικρατοῦσαν καθαριότητα καὶ τάξιν.

— Ἐὰν ζήσω, εἶπε πρὸς τὸν διοικητὴν, θέλω προσπαθῆσαι νὰ μιμηθῶ ἐν Πετρούπολει τὸ ἀξιόζηλον τοῦτο ἔργον τοῦ ΙΑ΄ Λουδοβίκου. Θέλω ἀνεγείρει Ἀπομαμαχεῖον παράμιλλον τούτου. Μαρμάρων, ξυλείας καὶ σιδήρου πλουτοῦμεν ἐν Ῥωσίᾳ πρὸς ἀνδρῶσιν τοῦ οἰκοδομήματος· ἀλλ' ἀνδρῶν τοιούτων, οἳ οὐκ ἔμελλε, Κύριοι, ὅπως διευθύνωσιν ἐπαξίως τὸ μεγαλοπρεπὲς τοῦτο κατάστημα, στερούμεθα κατὰ δυστυχίαν ὅλοσχερῶς. Ἐν τούτοις, ἐπρόσθεσε στενάζων, δύναμαι ν' ἀρχίσω τὸ μεγαλουργημα τοῦτο, χωρὶς νὰ ἤξεύρω τίς μετὰ τὴν τελευταίην μου θέλει τὸ περαιώσῃ;

— Ὁ Θεός! Μεγαλειότατε, ἀπεκρίθη ὁ γηραιὸς μαρκέσιος Χαρνάγκιος, ὅστις προστάτευε καὶ κήδεταί τῶν μεγάλων κρατῶν, ὁπόταν ἐκ τούτων οἱ μεγαλοφυεῖς ἄνδρες ἐκλείψωσιν.

Ὁ Διοικητὴς εἶχε διατάξει ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ αὐτοκράτορος νὰ συναθροισθῶσιν οἱ ἀπόμαχοι, πρὶν ἢ οὗτος ἀπέλθῃ τοῦ Ἀπομαμαχείου. Ὅθεν ὁ Μέγας Πέτρος, μετὰ τὴν ἐπίσκεψιν, ὠδηγήθη ὑπὸ τοῦ στρατάρχου τῆς Βελλ-ἰσλίας, εἰς τὴν πλατεῖαν, ὅπου οἱ ἀπόμαχοι ἦσαν παρατεταγμένοι εἰς μάχην. Ἐκπλαγεὶς ἐκ τῆς ταχείας ταύτης παρατάξεώς των, ὁ αὐτοκράτωρ εἶπε μειδιῶν. Ἐν Γαλλίᾳ, καὶ κατ' ἐξοχὴν ἐνταῦθα, θαυμάζει τις καὶ ἐκπλήττεται κατὰ πᾶν θῆμα. Ἡμεῖς, τὰ τέκνα τῆς Ἄρκτου, δὲν εἴμεθα τόσοι μεγαλοφυεῖς, Κύριε στρατάρχα. Ἀφοῦ δὲ πρότερον ἐκφράσω πρὸς ὑμᾶς τὰς ἐγκαρδίους εὐχαριστίας μου, δι' ἣν ἐδείξατε πρὸς ἐμὲ σήμερον προθυμίαν, ὡς ἀγγέλλω, ὅτι ἀπὸ τοῦδε εἴσθε ἱππότης τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου. Ἄμα δ' ἐπιστρέψω εἰς τὴν Ῥωσίαν, θέλω διατάξει νὰ πεμφθῶσι πρὸς χρῆσιν τοῦ ἐνταῦθα νοσοκομείου πεντήκοντα βαρέλια Ἐρυθραίου οἴνου.

Ἐπειτα χαιρετίσας μετ' εὐλαθείας τὰς προσκλινοῦσας ἐνώπιόν του γαλλικὰς σημαίας, ὁ Μέγας Πέτρος ἔσφιξε φιλικῶς τὴν χεῖρα τοῦ στρατάρχου, ἀπηύθυνε χαιρετισμὸν συγκινητικὸν πρὸς τοὺς ἀπομάχους, καὶ ἀνέβη ἐπὶ τοῦ ὀχήματος, ὅπερ ὁ μαρκέσιος Χαρνάγκιος καὶ ὁ κόμης Σαιν-Φλωρεντῖνος εἶχον φέρει διὰ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ ξενοδοχεῖον τῶν Λεσδιγουλλέρων, κείμενον παρὰ τὸ Ὀπλοστάσιον, ὅπου διέμεινε καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν ἐκείνην,

Μετὰ παρέλευσιν δύο ἡμερῶν, ὁ Αὐτοκράτωρ, κατὰ τὴν ὑπόσχεσίν του, διέταξε νὰ σταλῶσιν εἰς Havre de Grace τὴν 14 Σεπτεμβρίου 1719 πεντήκοντα βαρέλια Ἐρυθραίου οἴνου, ἅτινα ἐκείθεν ἐπέμφθησαν κατ' εὐθείαν εἰς τὸ Ἀπομαμαχεῖον τῶν Παρισίων.

ΣΥΜΜΙΚΤΑ.

ΦΙΛΙΚΑΙ ΤΙΝΕΣ ΣΥΜΒΟΥΛΑΙ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΣΥΖΥΓΟΥΣ.

Μὴ ἀστεῖξεςαι μετὰ τῆς συζύγου σου περὶ ἀντικειμένων δυναμένων νὰ προσβάλωσι τὴν φιλοτιμίαν της, καὶ ἐνθυμοῦ ὅτι αὕτη ταμιεὺς εἰς τὰ βάθη τῆς καρδίας της πᾶσαν λέξιν ἐξερχομένην τοῦ στόματός σου. Ποτὲ μὴ τῇ ἀναφέρῃς ἀρετὰς ἄλλης γυναικός, ἐπὶ σκοπῷ νὰ τῇ ἐνθυμήσῃ τὰ ἰδικὰ της σφάλματα. Μὴ τῇ προσάπτῃς ποτὲ ἀτομικὰ ἐλαττώματα, διότι, ἂν ἦναι εὐαίσθητος, τῇ ἀνοίγεις πληγὴν δυσκολοθεράπευτον. Μὴ ἀμελήσῃς τὰς πρὸς τὴν σύζυγόν σου ὀφειλομένας περιποιήσεις ἔμπροσθεν ἄλλων, διότι τοῦτο προσβάλλει τὸ αἶσθημα τῆς ἀξιοπροσπεύσεως της, καὶ οὔτε σὲ σέβεται, οὔτε σὲ ἀγαπᾷ τότε ὅσον πρὶν. Μὴ τὴν ἐπιπλήττῃς ἐνώπιον ἄλλων, διότι ἡ φιλοτιμία της δὲν θέλει τῇ ἐπιτρέπει ν' ἀναγνωρίσῃ τὸ λάθος της. Μὴ ὀμιλήσῃς πρὸς τὴν γυναῖκά σου περὶ τῆς ὀραϊότητος καὶ τῶν πλεονεκτημάτων ἄλλων γυναικῶν. Ἄν θέλῃς νὰ διάγῃς ἐν ἀρμονίᾳ καὶ νὰ εὐρίσκῃς εὐχαρίστησιν ἐν τῇ οἰκογενεῖᾳ σου, μένε τὸ ἐσπέρας εἰς τὸν οἶκόν σου μετὰ τῆς συζύγου καὶ τῶν τέκνων σου· ἀλλὰ πρόσεχε μὴ εἶσαι σκυθρωπὸς καὶ σιωπηλὸς μετ' αὐτῶν, ἀλλὰ κατὰ μετ' ἄλλων εὐθυμοῦ καὶ ὀμιλητικὸς.

Ο ἸΓΓΑΣ Τῶν Πηλίνων Ἀγγείων.

Πλησίον τῆς ἀρχαίας Δαρδάνου, ἐν Τρωάδι, εὐρέθη τὸ μέγιστον ἴσως τῶν πηλίνων ἀγγείων. Χωρικοὶ τινες, ἀναζητοῦντες ἐν τινὶ κοιλάδι μελίσιον ἄγρια, παρετήρησαν μελίσιον πετωμένον ὑπὲρ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν. Ἐκ τῆς τούτων πτήσεως ἀδηγούμενοι, ἔφθασαν εἰς τι μέρος κοῦλον, στόματι ἀγγείου πηλίνου ὀμοιάζον καὶ περίξ τοῦ ὁποίου σηῆνος μελισσῶν, τῶν μὲν ἐξερχομένων, τῶν δὲ εἰσερχομένων, ἐβόμβει. Μετὰ μικρὰν ἀνασκαφὴν, ἐξαγαγόντες τὸ μελίκηρον, εἶδον ὅτι τὸ περιέχον ἦτον ἀγγεῖον ἀρχαῖον, πηλίνον καὶ οὕτω μέγα, ὥστε ἐξ ἀνθρώπων ἐδυνήθησαν ὕστερον νὰ καταβῶσιν ἐντὸς αὐτοῦ καὶ νὰ καθήσωσιν ἀνέτως.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ Α΄ ΤΟΜΟΥ.

ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟΣ

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.

Οἱ μὲν ἑλληνικοὶ χαρακτῆρες δηλοῦσι τὸ φυλλάδιον,
οἱ δὲ ἀραβικοὶ τὴν σελίδα.

A.	
Ἄγαλμα (τὸ τοῦ Μέμνονος). Ε	Σελ. 134.
» Νεβώ. Θ	274.
Ἄγων (ποιητικὸς) τοῦ 1856. ΣΤ	175.
Ἀδάμας (ὁ). Α	17.
Ἀκρωτήριο (τὸ Βόρειον). Ι	310.
Ἀλφάβητος (ὁ Ἑλληνικὸς). Α, Β	1,33.
B.	
Βαγαβίται (οἱ), διήγημα ἱστορικόν. ΣΤ, Ζ.	189,200.
Βιβλιογραφία, Νόννου τοῦ Πανοπολίτου Διονυσιακῆ. ΣΤ.	171.
Βιομηχανία (Ἀγγλική). Θ.	274.
Γ.	
Γάμος (ὁ) παρὰ Βαβυλωνίους. Β	56.
Γάμοι ἐν Νυβία. Η	213.
Γῆς Φωτισμός.	12.
Γκάρανοι (Ὀττομάκοι καὶ). Γ.	88.
E.	
Εὐτυχία καὶ Θεοφίλη Φέρνιγκ, διήγημα διὰ κοράσια. ΙΑ.	341.
Ἐπιγράμματα, Ι.	312.
H.	
Ἡ ἑορτὴ τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου. Ι.	311.
Θ.	
Θερμαντικὴ μηχανή. Α.	23.
Θηρίων καταστροφή. Β.	54.

K.

Κζάρ. Α.	Σελ. 20.
Κόμμεως (περὶ ἐλαστικῶν). Θ.	277.

M.

Μέγας (ὁ) Ἀνατολικός. ΙΑ.	344.
Μένανδρος (ὁ), ἢ περὶ νέας κωμωδίας παρ' Ἑλλησι. Θ, Ι, ΙΑ.	257, 289, 321.
Μέτερνιχ (ὁ πρίγκηψ). Α, Β, Γ, Δ, Ε, Ζ.	7, 39, 70, 102, 142, 205.
Μόσχας πυρπόλησις, ΙΒ.	361.

N.

Νεκρολογία, Κάρολος Φριδερίκος Ἐρμνος. Α.	20.
Νικόλαος (ὁ αὐτοκράτωρ). Θ.	277.
Νάμοι (οἱ) ἐν Ἀγγλίᾳ. Α.	24.

O.

Ὁ Γίγας τῶν πηλίνων ἀγγείων, ΙΒ.	373.
Ὁδοιπορικὰ (ὁ κατερειπωμένος πύργος). Β, Δ.	49, 117.
Ὁρεστία. Α.	24.
Ὀττομάκοι καὶ Γκάρανοι. Γ.	88.
Οὐίλέλμου Οὐμβόλδου (τινὰ περὶ) ὡς γλωσσεπιστήμονος ἐξετα- ζομένου. ΣΤ.	167.

II.

Πάπυρος Ζ.	209.
Περὶ Καθολικῆς Ἱστορίας καὶ προόδου τοῦ πολιτισμοῦ. Β, Γ.	45, 81.
Πέταλον (τὸ). Β.	55.
Πέτρος ὁ Μέγας ἐν τῷ Ἀπομαχείῳ τῶν Παρισίων, ΙΒ.	367.
Πλάτων (ὁ), ἢ εἰσαγωγή εἰς τὴν φιλοσοφίαν. Ζ, Η.	193, 225.
Ποίησις. Ε, Θ.	150, 279.
Πολυκράτους (ἢ σφραγίς). Α.	212.
Πρεσβευτῆς (ὁ ἐν Παρισίοις) τῆς Περσίας. Α.	21.
Προδιοίκησις εἰς τὸ περὶ ἀνατροφῆς (Κ. Β.) Θ,	262.
Προσωπεῖον (τὸ σιδηροῦν). Ζ.	213.

P.

Ῥωσσίδων (τεραστία γομιώτης). Α.	21.
----------------------------------	-----

Σ.

Σάχηης (ὁ δὸν) Α.	23.
Σιμωνίδης (καὶ πάλιν ὁ) Β.	84.
Σνεῦδεβίνος (Φ.) Γ.	77.
Στανόπ (ὁ λόρδος) Α.	23.
Σχολαστικῶν ἐπιτύμβιον Α.	22.
Σωφρώνυμος, διήγημα ἑλληνικόν. Ι. ΙΑ.	305, 337.

Τ.

Τεράστια πλοῖα τῶν πάλαι, Α. Σελ. 14.
 Τόλλα, διήγημα ἰταλικὸν Α, Β, Γ, Δ, Ε, Ζ, Η, Θ, Ι, ΙΑ, ΙΒ, 25, 57,
 90, 121, 153, 216, 148, 281, 313, 345, 377,
 Τρίπους (ὁ) τῆς Ἑλένης. Γ, Δ, Ε, ΣΤ. 65, 97, 129, 161.

Υ.

Υποτύπωσις τῆς Χριστιανικῆς εὐγλωττίας, κατὰ τὸν τέταρτον
 αἰῶνα. (Εἰσαγωγή, ὁ Ἅγ. Ἀθανάσιος, ὁ Μέγας Βασίλειος).
 Δ, Ι, ΙΑ, ΙΒ. 109, 294, 327, 354.

Φ.

Φιλικαί τινες συμβουλαὶ πρὸς τοὺς συζύγους. ΙΒ. 373.
 Φρονίμου συζύγου διαγωγή. Θ. 271.

Χ.

Χριστιανισμὸς (ὁ) καὶ ἡ Ἑλλάς. Η. 233.

ΣΠΟΥΔΑΙΟΝ ΠΑΡΟΡΑΜΑ.

Φυλ. Η'. Σελ. 246—Ἐν ὑποσημειώσει.—Ἀντὶ «Τροβαδοῦροι ἐκαλοῦντο
 ἐν Γαλλίᾳ οἱ ποιηταὶ τῶν ἐπαρχιῶν (provençaux) » ἀνάγνωθι « Τροβαδοῦ-
 ροὶ ἐκαλοῦντο ἐν Γαλλίᾳ οἱ ποιηταὶ τῆς ἐπαρχίας Προβηγκίας (Provence) ».

ΤΟΛΛΑ

ΙΤΑΛΙΚΟΝ ΔΙΗΓΗΜΑ

ὑπὸ τοῦ Γάλλου Ἐδμόνδου Ἀβούτ.

Μετάφρασις Κ. Σ.

(Συνέχεια, ὄρα Φυλ. ΙΑ').

— Ἡ Γαλλία, εἶπεν ἡ στρατηγίς, εἶνε κράτος χωρὶς μέλλον. Οἱ ἄνθρωποι
 τοῦ 1830 ἀνέτρεψαν τὰ πάντα, τοὺς νόμους καὶ τὰ λιθόστρωτα. Τί εἶναι
 ὁ βουλευτής; ἄνθρωπος ὅστις δὲν ἔχει κἄν στολήν. Ὅμιλοῦσι περὶ τῶν Πα-
 τρικίων τῆς Γαλλίας; ἔχουν τοῦλάχιστον δικαίωμα νὰ βραδύσωσι τοὺς ὑπη-
 ρέτας των; Ἡ ἀριστοκρατία ἐξέπεσε πολὺ ἀπὸ τῆς καταργήσεως τοῦ δικαι-
 ώματος τῆς πρωτοτοκίας.

— Τὸ δικαίωμα τῆς πρωτοτοκίας διετηρήθη ἐν Ἀγγλίᾳ· ἡ Ἀγγλία εἶνε
 καλὴ ἀκόμη.

— Ναί· ἀλλὰ πόσας καθολικὰς οἰκογενεῖας εὐρίσκετε μεταξὺ τῆς ἀγγλι-
 κῆς ἀριστοκρατίας; Εἶνε πολλὰ ὀλίγοι, αἰδουσιμότεροι, πολλὰ ὀλίγοι. Εἴ-
 χετε τὴν εὐτυχίαν ν' ἀνακαλύψετε μίαν καλὴν νόμφην μεταξὺ τῶν εὐα-
 ρίθμων τούτων ἐκλεκτῶν, ἀλλὰ δι' αὐτὸ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ ζητήσητε καὶ
 δευτέραν.

— Μένει λοιπὸν ἡ Ρωσσία, ἀλλὰ δυστυχῶς εἶνε σχισματικὴ.

— Σχισματικὴ, αἰδουσιμότεροι! Ἡ Ῥωσσία δὲν εἶνε σχισματικὴ· ποτὲ δὲν
 ἐλέχθη ὅτι ἡ Ῥωσσία εἶναι σχισματικὴ. Ὑπάρχουσι σχισματικοὶ ἐν Ῥωσ-

σία, τὸ ὁμολογῶ, ἀλλὰ πολλοὶ ὀλιγώτεροι παρ' ὅσους στοχάζεσθε. Μήπως ὅλη ἡ Πολωνία, χωρὶς νὰ ὑπάγωμεν μακρύτερον, δὲν εἶνε καθολικὴ; Ὁ Αὐτοκράτωρ εἶνε ὁ ἀνεξιθρησκότερος τῶν ἀνθρώπων· εἶνε ὁ πατὴρ ὄλων τῶν ὑπηκόων ἀνεξαίρετος· ποτὲ δὲν τὸν κατηγορήσαν ὅτι βοηθεῖ τοὺς σχισματικούς. Ἡ Κυρία θυγάτηρ μου, ἂν ὑπάγῃ αὖριον εἰς τὴν Ῥωσίαν, εἴτε μὲ τὴν μητέρα της, εἴτε μὲ τὸν σύζυγόν της, μήπως τάχα θὰ ᾔνε ὀλιγώτερον εὐπρόσδεκτος, διότι εἶνε καθολικὴ; Εἰπέτε, Κυρία ἡγουμένη, ἂν ὁ Μαρκέσιος ὁ ἀδελφός σας ἠναγκάσθῃ νὰ γίνῃ σχισματικὸς διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὰ πρῶτα ἀξιώματα τοῦ Κράτους.

—Μὲ διηγῆθησαν, ἀπεκρίθη μετριοφρόνως ὁ Ῥουκέτ, ὅτι εἰς τὴν Ῥωσίαν αἱ κόραι δὲν ἐλάμβανον εἰμὴ τὸ δέκατον τέταρτον τῆς κληρονομίας τῶν γονέων των.

—Πρέπει νὰ διακρίνωμεν, αἰδεσιμότητα. Τῶ ὄντι δὲν κληρονομοῦν παρὰ τὸ δέκατον τέταρτον, ὅταν ἔχουν ἀδελφούς· ἀλλὰ μία κόρη μονογενῆς, ὡς ἡ Ναδίνη π. χ. καὶ τόσαι ἄλλαι κληρονόμοι, δὲν συμερίζεται τὴν περιουσίαν τῶν γονέων της μὲ κανένα.

—Καὶ ἔπειτα ἔχομεν εἰς τὴν Ῥώμην νέους ἀρκετὰ πλουσίους ὥστε νὰ νυμφευθοῦν κόρην ἄπροικον.

—Ἐξαίρετα αἰδεσιμότητα! Εἴσθε ἄνθρωπος ἀρχαιοπρεπής! Δὲν συμερίζεσθε τὴν ἀξιογέλαστον ἰδιοτροπίαν τῶν σημερινῶν ἀνθρώπων. Δὲν γνωρίζω τίποτε ὀχληρότερον παρὰ τὴν ἐρώτησιν ταύτην: «Πόσα ἔχει;» Ἔ, φίλτατοί μου, ἡ κόρη μου ἔχει ὅσα ἔχει· νυμφευθῆτέ την δι' ἑαυτήν, ἄλλως τὴν κρατῶ. Τὴν ἐπαύριον τοῦ γάμου σὰς λέγω ἂν δὲν ἔχη λεπτὸν, ἢ ἂν ἔχη δέκα ἑκατομμύρια.

Ἀκούσας τὰ δέκα ἑκατομμύρια ὁ Ῥουκέτ ἔλαβεν ἦθος τόσον ταπεινὸν, ὥστε ἡ στρατηγὶς ὑπέθεσεν ὅτι ἠπατήθη. — Ἀναντιρρήτως, Κυρία, εἶπεν ἐπὶ τέλους, ἂν ἤμην ὁ Ἐμμανουὴλ Κορομήλας, ἤθελον ἐκλέξει τὴν σύζυγόν μου μεταξὺ τῶν Ῥωσίδων. Κατὰ δυστυχίαν δὲν δύναμαι νὰ πράξω ἄλλο τίποτε εἰμὴ νὰ δίδω καλὰς συμβουλὰς.

—Θὰ ῥαδιοργήσῃ τὸν Λέλλον! εἶπεν ἐν ἑαυτῇ ἡ στρατηγὶς πλήρης ἐλπίδων.

—Θὰ διασύρῃ τοὺς Φεράλδας μέχρι κατκαστροφῆς, ἐστοχάσθη ὁ Ῥουκέτ βλέπων αὐτὴν ἐξερχόμενην.

Ὁκτῶ ἡμέρας ὕστερον, ἡ μόνη ἐμιλία ἦτον ὁ λαθραῖος γάμος τοῦ Λέλλου μετὰ τῆς Τόλλας. Ἀνεφέροντο ἡ ἡμέρα, ἡ ὥρα, ἡ ἐκκλησία, ὁ ἱερεὺς καὶ οἱ μάρτυρες. Αἱ τόσον ἀκριβεῖς αὐταὶ λεπτομέρειαι κατετάραζαν τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ἐμμανουὴλ· τὸν ἠρώτησεν ἂν ἦσαν ἀληθεῖς, καὶ δὲν ἠθέλησε νὰ πιστεύσῃ τὰς ἀρνήσεις του παρ' ὅταν ἐπεσθαιώθησαν παρὰ τοῦ Ῥουκέτ.

Ἡ Τόλλα δὲν ἐβράδυνε νὰ μάθῃ τὰς συκοφαντίας τὰς ὁποίας ἡ Φρατιέφ εἶχε διαδόσει. Μίαν πρῶτην, ὅτε ἡ Κυρία Φεράλδη εἶχε προσκαλέσει εἰς τὸν οἶκόν της ὀλίγας νέας φιλικῶν οἰκογενειῶν καὶ φίλους τινὰς τοῦ Τότου διὰ τὴν ἐπανάληψιν μιᾶς μαζούρκας, αἱ δύο ἐξαδέλφαι τῆς Τόλλας ἦλθον νὰ τὴν συγχαρῶσι διὰ τὸν γάμον της.

—Ποῖον γάμον; ἠρώτησεν ἐρυθριῶσα μεγάληως.

—Ἦτο πολὺ κακὸν, Τόλλα, νὰ μὴ εἰπῆς τίποτε εἰς τὰς ἀγαπητάς σου ἐξαδέλφας.

—Ἄ! ἄ! ἄ! Πόσον εἶνε ἐκπληκτικὴ μὲ τὸ ἐκπεπληγμένον της ἦθος!

—Δὲν ἔπρεπε νὰ μάθωμεν τελευταῖα ἡμεῖς, τὴν εὐτυχίαν σου.

—Φαντάσου ὅτι ὑπάγω τὴν κυριακὴν εἰς μίαν οἰκίαν· τὸ πρῶτον πρᾶγμα τὸ ὅποῖον μὲ λέγουσιν εἶνε ὅτι εἶσαι σύζυγος τοῦ Λέλλου. Ἐγὼ ἀρχίζω νὰ γελῶ καὶ εὐρίσκω τὴν ἀστειότητα ἀρκετὰ παράδοξον. Ἐξέρχομαι καὶ ἀπαντῶ τὴν Βετιάναν Νέγρη καὶ τὴν μητέρα της εἰς τὴν θύραν μιᾶς ἐκκλησίας, αἱ ὅποιαι μὲ κράζουν διὰ νὰ μὲ εἰποῦν: «Αἱ λοιπὸν! ἔχεις καὶ νέον ἐξαδέλφον!» — Ἀληθινά! μήπως ἐγέννησεν ἡ θεία μου Φεράλδη; — Ὁχι, ἡ Τόλλα ὑπανδρεύθη μὲ τὸν Λέλλον. Τέλος, χθὲς ἡ μήτηρ μου ἔλαβε τὸ ἀστειότερον γράμμα τοῦ κόσμου. Τὴν γράφουσιν ἀπὸ τοῦ Φορλί: «Ἡ ἀνεψιάσας ὑπανδρεύθη, τὸ ἐμάθαμεν· δὲν ὀμιλοῦν περὶ ἄλλου πράγματος εἰς τὴν πόλιν· διηγῆθητέ μας λοιπὸν τὰς λεπτομερείας τοῦ πράγματος!»

Ἡ Τόλλα ἔμεινεν ἄφαντος ἀπὸ ἐκπληξίν· ἀφ' οὗ τόσον ἐφρόντισε νὰ κρύψῃ τὸν ἔρωτά της, ἐβλεπεν ὅτι ἦτον ὁ μῦθος τῆς Ῥώμης καὶ τῶν ἐπαρχιῶν.

Ὁ Τότος ἐνόησε πάραυτα ὅτι οἱ μάρτυρες τῆς σκηνῆς ταύτης εἶχον ἀκούσει ἤδη νὰ γίνηται λόγος περὶ τοῦ ὑποτιθεμένου τούτου γάμου καὶ ὅτι τὸν ἐπίστευον ὡς ἀληθῆ. Ἐσπευσε λοιπὸν ν' ἀποκριθῆ ἐν ὀνόματι τῆς ἀδελφῆς του. «Σὰς ἠπάτησαν, ἀγαπητάί μου ἐξαδέλφαι, καὶ ἂν ἀκούσῃ ἔπαναλαμβάνομενον τὸν ἀνόητον τοῦτον μῦθον τὸν ὅποῖον ἐχάλκευσαν οἱ ἐχθροί μας, δύνασθε ν' ἀποκριθῆτε ἀδιστακτικῶς ὅτι ἡ Τόλλα δὲν εἶνε ὑπανδρευμένη.

Ἡ δὲ Τόλλα προσέθεσε μετ' ἀγανακτήσεως σχεδὸν προφανοῦς. — Καὶ ὅτι δὲν εἶνε ἐξ ἐκείνων τῶν νεανίδων αἵτινες δέχονται τὴν αἰσχύνην τοιαύτης ἐνώσεως, καὶ ὅτι καταφρονεῖ εὐδαιμονίαν λαθραίαν, καὶ ὅτι μίτε βασιλέα δὲν ἤθελε συναινέσει νὰ ὑπανδρευθῇ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, καὶ ὅτι δὲν θὰ ἐξευτελισθῆ ποτὲ ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε νὰ δεχθῆ τὴν χεῖρα ἀνθρώπου ὅστις δὲν τολμᾷ νὰ τὴν νυμφευθῆ εἰς τὸ φῶς τοῦ ἡλίου καὶ εἰς τὰ ὄμματα ὄλων!

Αἱ δύο ἐξαδέλφαι ἔσπευσαν νὰ δικαιολογηθῶσιν ὅσον ἠδυνήθησαν.

—Μὲ συγχωρεῖς, εἶπεν ἡ Φιλομένη, δὲν ἤθελον νὰ σὲ θλίψω· ἀλλ' ἐπειδὴ ὄλοι ὀμιλοῦν περὶ τοῦ γάμου τούτου, ἐνόμιζον . . . μὲ συγχωρεῖς . . .

—Παράξενη εἶσαι, εἶπεν ἡ Ἀγάθη, νὰ κλαίης διὰ τόσον μικρὸν πρᾶγμα

Καὶ ἂν ἦτον ἀλήθεια, τάχα τί ἔβλαπτε; Οἱ μυστικοὶ γάμοι εἶνε ἐπίσης καλοὶ ὡς καὶ οἱ ἄλλοι, ἀφ' οὗ ὑπάρχη ἱερεὺς, καὶ εἶνε πολὺ διασκοδαστικώτεροι!—Τὸ ἑσπέρας ὁ Δέλλος ἦλθε μετὰ τοῦ Φιλίππου. Εὗρον τὴν Τόλλαν βυβισμένην εἰς δάκρυα καὶ ταῖς διηγήθη ὅσα εἶχε μάθει.

—Αὐτὸ εἶνε ἐπινόημα τῆς Φρατιέφ, εἶπεν ὁ Δέλλος. Πρὸ ὀκτῶ ἡμερῶν ἡ εἰδήσις αὕτη περιτρέχει τὴν πόλιν. Ὁ ἀδελφός μου μὲ ὠμίλησεν ἤδη περὶ τούτου.

—Καὶ τί ἀπεκρίθη; ἠρώτησεν ἡ Τόλλα.

—Ἀπεκρίθη ὅτι ἡ κοινὴ φήμη ἐψεύδετο, καὶ ὅτι δὲν ἤθελον πράξει τοιοῦτόν τι χωρὶς νὰ συμβουλευθῶ τὸς συγγενεῖς μου.

—Δὲν τῷ εἶπες τίποτε περὶ τῶν ὑποσχέσεών μας; Ἴσως ἦτο καιρὸς νὰ εἰδοποιήσης περὶ αὐτῶν τὴν οἰκογένειάν σου.

—Φιλτάτη μου, ἡ υγεία τοῦ πατρός μου εἶνε χειροτέρα παρά ποτὲ, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ καρδινάλιου. Ἄν τυχὸν τὸν προκατέλεβαν ἐναντίον τῶν σχεδίων μας, ἡ διακήρυξις τὴν ὁποίαν θέλω κάμει πρὸς αὐτὸν δύναται νὰ θέσῃ εἰς κίνδυνον τὴν ζωὴν του. Δὲν εἶνε καλλίτερον νὰ περιμείνωμεν νὰ βελτιωθῇ ἡ υγεία του, καὶ τοῦτο, ἂν ἦνε δυνατόν, νὰ θεραπευθῇ;

—Ἄς περιμείνωμεν, εἶπεν ἡ Τόλλα. Θὰ φράζω τὰ ὠτά μου διὰ νὰ μὴ ἀκούω τὰς συκοφαντίας τῶν ἐχθρῶν μας.

—Κάμετε ἄλλο καλλίτερον, εἶπεν ὁ Πίπος. Σὰς κατηγοροῦν ὅτι ὑπανδρευθῆτε κρυφίως. Ἄν ἤμην εἰς τὴν θέσιν σας, ἤθελον ἐπιθυμήσει νὰ ἐπικυρώσω τὰ λεγόμενα τῶν ἀγαθῶν τούτων κατηγορῶν. Θέλετε νὰ σὰς εὕρω ἱερέα; Θὰ ἦμαι μάρτυς ἐγὼ καὶ ἄλλος τις φίλος ἀσφαλῆς καὶ ἐχέμυθος. Ἄν ὑποθέσωμεν ὅτι τὸ πρᾶγμα θέλει διαδοθῆ, κανεὶς δὲν θὰ τὸ πιστεύσῃ. Τὸ νέον ἀπρηχαιώθη, ἔχει ὀκτῶ ἡμερῶν ἡλικίαν. Ἐπειτα πιστεύουν ποτὲ τὴν ἀλήθειαν;

—Τί φρονεῖς, Τόλλα; ἠρώτησεν ὁ Ἐμμανουήλ.

—Ἡ Τόλλα ἀπεκρίθη μὲ φωνὴν σταθερὰν καὶ ἀδίστακτον. — Φίλε μου, χθὲς ἴσως ἤθελον εἶπει ναί. Ἀλλὰ μὲ τὴν σημερινὴν σκηνὴν ἤθελον θεωρήσει ἑμαυτὴν ἀξιοκαταφρόνητον, ἂν ἠδυνάμην νὰ δεχθῶ· πρέπει νὰ περιμείνωμεν.

Ὁ Ἐμμανουήλ καὶ ὁ Φίλιππος ἔμειναν εἰς τὸν φεραλδικὸν οἶκον μέχρι τοῦ μεσονυκτίου. Τὴν ἐπαύριον διηγοῦντο εἰς τὴν Ῥώμην ὅτι ἡ Τόλλα καὶ ὁ Δέλλος εἶχον ἐξέλθει ὁμοῦ περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου. Ἀξιόπιστος ἄνθρωπος τοὺς εἶχεν ἀναγνωρίσει εἰς τὰς δένδροστοιχίας τοῦ Πιγκίου (Pincio) περιπαθῶς ἐρειδομένους τὸν ἕνα ἐπὶ τοῦ ἄλλου. Δεύτερός τις μάρτυς τοὺς εἶχεν ἀπαντήσει ἐντὸς ὀχθήματος ἑκατὸν βήματα μακρὰν τῆς πύλης τοῦ Λαοῦ· τρίτος τις τοὺς εἶχε καταλάβει ἐντὸς μικροῦ χαμηλοῦ ὀχθήματος εἰς τὴν λεωφόρον τὴν ἀγούσαν πρὸς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Παύλου· ἄλλος πάλιν τοὺς εἶχεν ἰδεῖ

ἐφίππους κατὰ τὴν ὁδὸν τοῦ Ἀλβάνου· ἄλλος δὲ δὲν τοὺς εἶδεν, ἀλλ' ἔμαθε τὰ κατ' αὐτοὺς ὑπὸ τοῦ ἠνιόχου, ὅστις κατὰ πᾶσαν ἑσπέραν τοὺς περιέφερεν εἰς τὰς ἐκδρομάς των.

Αἱ μαρτυρίαι αὗται, αἵτινες ἔπρεπε νὰ καταστρέψωσιν ἀλλήλας, ἐπεκυροῦντο ἐξ ἐναντίας ἀμοιβαίως. Ἐπρωτίμων νὰ πιστεύσωσιν εἰς τὴν πανταχοῦ παρουσίαν τῆς Τόλλας, παρ' εἰς τὴν ἀθωότητά της. Φοβερὰ συνάσπισις ἐσηματίσθη κατ' αὐτῆς. Ὅσαι μητέρες τὴν εἶχον φθονήσει, ὅσαι κόραι τὴν εἶχον ζηλεύσει, ὅσοι νέοι τὴν εἶχον ἐπιθυμήσει, κατετάκοντο ὑπὸ τὰς σημαίας τῆς Φρατιέφ. Οἱ φίλοι, ὅσοι ἠδύναντο νὰ τὴν ὑπερασπισθῶσιν, ὡς ἡ Μαρκεσία, ὁ Πίπος, ὁ Ἰατρὸς Ἐλυ κατεπιέζοντο ὑπὸ τῶν πολυαριθμῶν ἀντιπάλων. Ἡ δυστυχὴς κόρη ἐμάνθανε καθ' ἑκάστην νέαν τινα συκοφαντίαν, διὰ τὴν ὁποίαν παρεμυθεῖτο διηγουμένη αὐτὴν εἰς τὸν Δέλλον, ὅστις ὑπέσχετο νὰ τὴν καταστήσῃ τόσον εὐδαιμονεστέραν καθ' ὅσον ὑφίστατο σκληροτέρας δοκιμασίας.

Κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ Ἰαννουαρίου ἐστερήθη τῶν παραμυθιῶν τοῦ ἑραστοῦ της. Ὁ γέρον Πρίγκηφ εἰσῆρχετο εἰς τὴν ἀγωνίαν αὐτοῦ, ἥτις διήρκεσε τρεῖς περίπου ἑβδομάδας.

Ὁ Δέλλος, μένων σταθερῶς παρὰ τὸ προσκεφάλαιον τοῦ πατρός του, μόνις ἐπρόφθανε νὰ γράψῃ καθ' ἑκάστην γραμματίον πρὸς τὴν Τόλλαν. Δὲν εἶχε πλέον κανένα εἰς τὸν ὁποῖον ν' ἀνακοινώσῃ τὰς θλίψεις της· ἠδύνετο νὰ εἶπῃ εἰς τὴν μητέρα της ὅλας τὰς συκοφαντίας ἐκεῖνας, αἵτινες ἦσαν ἔτι ὑβριστικώτεραι διὰ τὴν μητέρα της ἢ δι' αὐτὴν τὴν ἰδίαν;

Συμεμερίζετο τὴν λύπην τοῦ Δέλλου, καὶ μολονότι δὲν εἶχεν ἰδεῖ ποτὲ τὸν Πρίγκηπα Κορομήλαν, τὸν ἐκλαίεν ὡς πατέρα, μὴτ' ἐσυλλογίζετο ὅτι ὁ θάνατος τοῦ γέροντος αὐτοῦ ἐξησφάλιζε τὸν γάμον της. Ὁ πρίγκηφ ἀπέθανεν, ἡ δὲ Τόλλα ἐν διαστήματι τριῶν ἢ τεσσάρων ἡμερῶν δὲν ὑπῆγεν εἰς καμμίαν συναναστροφὴν, καθότι δὲν ἠδύνετο νὰ κρατήσῃ τὰ δάκρυά της. Ὁ κόσμος τὴν ἐμέμφθη διὰ τοῦτο. Ἄν δὲν τὴν ἔβλεπε μειδιῶσαν καὶ χορεύουσαν, ἤθελον ἐκπέμψει κραυγὰς ἀγανακτήσεως, ἤθελον εἶπει ὅτι ἐθεώρει ὡς θρίαμβόν της τὸν θάνατον τοῦ Πρίγκηπος.

Ὁ Δέλλος, πάντοτε προσεκτικὸς, τῇ ἔγραψε τὴν ἐπαύριον τῆς κηδείας τοῦ πατρός του. «Ἐμαθα ὅτι χθὲς παρετηρήθη εἰς τὸ θέατρον ἡ ἀπουσία σου· τοῦτο ἄς σὲ χρησιμεύσῃ ὡς μάθημα διὰ τὸ μέλλον.» Ἡ Κυρία Φρατιέφ εἶχε λάβει τὸν κόπον νὰ τρέξῃ ἀπὸ θεωρείου εἰς θεωρεῖον πρὸς ἀναζήτησιν τῆς Τόλλας: «Ἐἶδετε τὴν Τόλλαν;—Ὅχι. — Πῶς δὲν εἶν' ἐδῶ; αὐτὴ, ἥτις ὑπεραγαπᾷ τὴν μουσικὴν τοῦ Βελλίνη; Εἶχον νὰ τῇ εἰπῶ τι καὶ θὰ ὑπάγω εἰς τὴν οἰκίαν της μετὰ τὴν παράστασιν· ἀλλὰ τῶρα ἐνθυμοῦμαι, δὲν θὰ τὴν εὕρω, ἔχει νὰ παρηγορήσῃ τινα,

Ἦτον ἐν τούτοις γνωστὸν ὅτι ὁ Λέλλος διήρχετο τὴν ἐσπέραν ἐκείνην πλησίον τῆς οἰκογενείας του.

Διὰ τὴν ἐξηγήσῃ τὴν θλίψιν τῆς ἡ δυστυχῆς κόρη εἶπεν ὅτι ἡσθένει· καὶ τοῦτο δὲν ἦτον ἐντελῶς ψευδές, καθότι ὑπέπιπτεν ἡ ἀθλία ὑπὸ τὸ βάρος τῶν θλίψεων. Οἱ ἐχθροὶ τῆς τὴν ἐπίστευσαν ἀμέσως καὶ ἐσχολίασαν τὴν ἀσθένειάν τῆς.

Ἡ νέα Νεκδίνη ἔλεγεν ἀθῶως πρὸς ὅλας τὰς ἀμύλικας τῆς — « Προσπαθήσατε λοιπὸν νὰ μάθετε ἀπὸ τί πάσχει ἡ Τόλλα. Ἡ μήτηρ μου τὸ γνωρίζει ἀλλὰ δὲν θέλει νὰ μὲ τὸ εἰπῇ. Φαίνεται ὅτι εἶνε ἀσθένεια τὴν ὁποίαν αἱ κόραι δὲν ἔχουν ποτὲ, ἐκ τῆς ὁποίας δὲν ἀποθνήσκει τις, ἀλλ' ἦτις διαρκεῖ πολλοὺς μῆνας.

Μαθοῦσα τὴν νέαν ταύτην ἐφεύρεσιν, ἡ Τόλλα ἰατρεύθη ἀμέσως· ἡ ὄργη ἐδιπλασιάσατο τὰς δυνάμεις τῆς, ἐξῆψεν ὀλόκληρον τὴν ψυχὴν τῆς καὶ ἐνέτεινε τὴν δραστηριότητα αὐτῆς. Ἐπανῆλθεν εἰς τὰς συναναστροφάς, εἰς τὰ θέατρα, τοὺς χοροὺς, τὰς ἐσπερινὰς ὀμιλίαις, ἐχόρευσε νύκτας ὀλοκλήρους, ἀπυῦθησε τοὺς χορευτὰς, ἐδείπνησε τέσσαρας ὥρας μετὰ τὸ μεσονύκτιον, ἔπιε Καμπά-νειον οἶνον, ἐλησμόνησε τὸν ἐπενδύτην τῆς ἐξερχομένη ἀπὸ τὸν χορὸν, ἔκαμε καταχρήσεις ἐπὶ καταχρήσεων καὶ ἀπέδειξεν ὅτι εἶχεν ὑγίαν σιδηρᾶν.

Ἡ ὑπόληψις τῆς ὅμως δὲν ὠφελήθη ποσῶς ἐκ τούτων. Οἱ μὲν ἔλεγον : Κᾶμνει ὅλα ταῦτα διὰ τὴν ὑποκρύψῃ καλλίτερα τὴν στάσιν τῆς. — Ἀλλὰ, ἀνέκραξεν ἡ Μαρκεσία Τραζιμένη, ἔχει σῶμα λεπτότατον· Νομίζετε ὅτι δύναται ν' ἀφήσῃ τὴν στάσιν τῆς εἰς τὴν οἰκίαν; »

Ἄλλοι ὑπεψιθύριζον· Δὲν προφυλάττεται ὅσον πρέπει εἰς κόρην, ἣτις ἀναλαμβάνει ἀπὸ ἀσθένειαν. Ἀστεῖος δὲ τις παρετήρει τὴν σύμπτωσιν τοῦ θανάτου τοῦ Πρίγκηπος καὶ τῆς στιγμιαίας ἀποχωρήσεως τῆς Τόλλας. « Οἱ Κορομηλαῖοι εἶνε ἀθάνατοι ἔλεγεν. Εἰς ἂν ἀποθάνῃ, γεννᾶται ἄλλος ἀμέσως. Ὁ Κορομηλας ἀπέθανε, ζήτω ὁ Κορομηλας ! »

Ἡ Κυρία φρατιέφ, ἐλέπουσα τὴν Τόλλαν χορεύουσαν, ἔλεγεν συμπαθῶς εἰς τὰς παρακαθημένας : « Ἡ δυστυχῆς ! θέλει λοιπὸν νὰ φανεύσῃ δύο ἀνθρώπους ἐνταυτῷ ! »

Ἐν τούτοις ὁ Λέλλος ἀπεσύρθη εἰς τὴν ἔπαυλιν τοῦ Ἀλθάνου, ὅπου τὰ ἐπιζῶντα μέλη τῆς οἰκογενείας συνεκεντρώθησαν ἐπὶ δεκαπέντε ἡμέρας, διὰ τὴν νὰ κρύψωσι τὴν λύπην των καὶ λησμονήσωσιν αὐτὴν· ἐθήρεον, ἔκαμμον μεγάλας ἱππασίας καὶ μακρὰ δεῖπνα. Ὁ Ρουκέτ ὠργάνισεν ἐντέχνως τὸν ἀργὸν, εὖσχημον καὶ ἀνετον ἐκεῖνον βίον. Ὁ Λέλλος ἔλαβε τὸν καιρὸν ὅχι νὰ ἐπιθυμήσῃ ἀλλὰ νὰ μαντεύσῃ ὅπως οὖν τὰς ἡδονὰς τοῦ ἐκτὸς τῆς οἰκογενείας βίου. Ἐν τούτοις ἡ γειτνίασις τῆς Ασαρικήας, αἱ ἀναμνήσεις τοῦ παρελθόντος θέρους, ἴσως δὲ καὶ ἡ ἀργία, ἡ μόνωσις καὶ ἡ καλὴ τροφή ἀνεζωπύ-

ρήσαν τὸν πρὸς τὴν Τόλλαν ἔρωτά του. Μίαν ἐσπέραν, ἐγερθεὶς ἀπὸ τὴν τράπεζαν, ἔγραψε πρὸς τὴν ἐρωμένην του : « Σὲ τὸ εἶπον ἑκατοντάκις, ἀλλὰ θέλω νὰ σὲ τὸ γράψω, ἐπειδὴ τὰ γραφόμενα μένουσι· θὰ σὲ ἀγαπῶ πάντοτε καὶ νδύναμαι μᾶλλον ν' ἀποθάνω παρὰ νὰ λησμονήσω ἄγγελον ὁποῖος σύ. Ὁ Θεὸς βλέπει τὴν καρδίαν μου καὶ ἐνώπιόν του σὲ ὀμνύω αἰωνίαν πίστιν. »

— Πόσον μὲ ἀγαπᾷ ! ἀνέκραξεν ἡ Τόλλα, ὅταν ἀνεγνώσθη ἡ ἐπιστολὴ αὐτῆ ἐν πλήρῃ οἰκογενείᾳ.

— Εἶναι πολῦτιμον τὸ γράμμα τοῦτο ἐπρόσθεσεν ὁ Τότος. Φύλαξέ το. Ἄν μετὰ τοιοῦτον ὄρκον δὲν θελήσῃ νὰ σὲ νυμφευθῇ, ὁ Πάππας δύναται νὰ τὸν ἀναγκάσῃ.

Οἱ Κορομηλαῖοι ἐπανῆλθον εἰς τὴν Ῥώμην κατὰ τὰς ἀρχὰς Μαρτίου καὶ ὁ Λέλλος ἐπανάλαβε τὴν θέσιν του εἰς τὸ παράθυρον τῆς Φεραλδικῆς οἰκίας. Μετὰ ἕνα μῆνα ἐντελοῦς σχεδὸν εὐτυχίας, μ' ὄλην τὴν λύσσαν τοῦ μίσους καὶ τῆς συκοφαντίας, ἐφάνη τεθλιμμένος καὶ σύννου.

— Τί ἔχεις ; τὸν ἠρώτησεν ἡ Τόλλα, ἐμβλέπουσα μέχρι τοῦ βάρους τῆς ψυχῆς του.

— Τίποτε, οἰκογενειακὰς δυσαρσεκείας.

— Ἐφανέρωσας τὰ πάντα εἰς τοὺς συγγενεῖς σου ;

— Ὁχι.

— Σὲ ὠμίλησαν περὶ ἐμοῦ ;

— Ὁχι.

— Ποίᾳ δυσαρσεκείᾳ δύνασαι νὰ ἔχῃς ; Εἶσαι ἐνῆλιξ, ἐλεύθερος, ἐντε-
τελῶς κύριος τῶν πράξεών σου, πλούσιος . . .

— Ὀλιγώτερον ἀφ' ὅσον φρονεῖς.

— Τόσον καλλίτερα ! Ἐπεθύμουν νὰ μὴ εἶχες τίποτε· θὰ εἶχα τότε τὴν βεβαιότητα ὅτι ἠθέλομεν κατοικήσει τὸ μικρὸν μας κτῆμα τῆς Καπρέας· Ἐνθυμεῖσαι τὴν Καπρέαν ; Ἄς ἴδωμεν ἂν ὠφελήθῃς ἀπὸ τὸ περὶ γεωγραφίας μάθημά μου ! Ἡ Καπρέα συνορεύει πρὸς ἄρκτον μὲ τὸν ἔρωτα, πρὸς ἀνατολὰς μὲ τὴν πίστιν, πρὸς δυσμὰς μὲ πολλὰ τέκνα . . . Ὁ πατήρ σου λοιπὸν σὲ ἀπεκλήρωσε ; . . .

— Παρ' ὀλίγον.

— Ποῖον εὐτύχημα !

— Ἄφῃκε καταπίστευμα εἰς τὸν θεῖόν μου.

— Ὡ ! τί ὠραία λέξις ! Καὶ σημαίνει ; . . .

— Ὅτι κατὰ συνέπειαν μυστικῆς διαταγῆς τοῦ πατρός μου, περὶ τῆς ὁποίας ἡ διαθήκη δὲν ἀναφέρει τὸ παραμικρὸν καὶ τῆς ὁποίας ἡ ἐκτέλεσις ἐμπιστεύεται εἰς τὸν θεῖόν μου, ὁ πρωτότοκός μου ἀδελφός θέλει εἶσθαι πεντάκις πλουσιώτερος ἐμοῦ.

— Λοιπόν, αξιολύπτέ μου φίλε, δὲν θὰ ἔχῃς ἴσως πλείοτερα τῶν δύο ἑκατομμυρίων ;

— Ἴσως.

— Ἐλθέ λοιπόν εἰς τὴν Καπρέαν καὶ σὲ ὑπόσχομαι ἑκατὸν ἑκατομμυρίων εὐδαιμονίαν !

Ὁ Δέλλος ἐψεύδετο καὶ ἡ λύπη του δὲν προήρχετο οὐδόλως ἐκ χρηματικῶν αἰτίων· ὁ πατὴρ του δὲν εἶχε κάμει μὴδὲ καταπίστευμα, μὴδ' ὑποκατάστασιν· εἶχε κληροδοτήσει εἰς τὸν ἱππότην λαμπρὸν τι κτῆμα, τὸ ὁποῖον ἤθελε διανεμηθῆ φυσικὰ μεταξὺ τῶν δύο ἀνεψιῶν, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ θείου των.

Ἴδου ἡ ἀληθὴς αἰτία τῆς θλίψεως, τῆς ἀμυχανίας ἢ τῆς μεταμελείας τοῦ Δέλλου.

Ὁ πρωτότοκος υἱὸς τοῦ γέροντος Λουδοβίκου Κορομήλα, γενόμενος Πρίγκηψ, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του, εἶχε τελειώσει τὰς εἰς τὸν γάμον του ἀναγομένας διαπραγματεύσεις, ἡ δὲ ἀναχωρήσις του εἶχε προσδιορισθῆ διὰ τὴν 30 Ἀπριλίου. Ἐμελλε νὰ ἐπιβιβασθῆ εἰς Σίβιτα Βέκια διὰ τὴν Μασσαλίαν, νὰ διαβῆ τὴν Γαλλίαν, νὰ διαμεῖνῃ εἰς Παρίσιον, νὰ φθάσῃ εἰς τὸ Λονδῖνον κατὰ τὰς ἑορτὰς τῆς στέψεως τῆς Βασιλίσσης Βικτωρίας καὶ νὰ ἐπανεέλθῃ μετὰ τῆς γυναικὸς του διὰ τῆς Γαλλίας, τοῦ Βελγίου, τῆς Γερμανίας καὶ Λομβαρδίας. Καθ' ἑκάστην ἐπροσπάθουν ἐνώπιον τοῦ Δέλλου νὰ συμπληρώσωσι, νὰ περιγράψωσι λεπτομερῶς καὶ νὰ καλλύνωσι τὸ θελκτικὸν τοῦτο ὁδολόγιον. Ὁ ἱππότης καὶ ὁ Ρουκέτ δὲν εἶχον ἄλλην ἀσχολίαν, ἐνόσφ ὁ νέος πρίγκηψ ἐστρατολόγει τὴν ἀκολουθίαν καὶ παρήγγελλε τὰς στολὰς τῶν θεραπόντων του. Ἐφ' ὅλων τῶν τραπεζῶν τῆς οἰκίας ἔβλεπέ τις πολυαριθμοὺς ὀδοπορικοὺς χάρτας καὶ ὁδογραφικὰ βιβλία ἐκτεθειμένα ἐφ' ὅλων τῶν ἐπίπλων. Εἰς τὴν τράπεζαν ὁ Ρουκέτ περιέγραφε πάντοτε λεπτομερῶς τὰς ἡδονὰς τῶν Παρισίων· ὁ δὲ ἱππότης ἀπῆντα διὰ τῆς ἐξείκονίσεως τῶν λαμπροτήτων τῆς Λονδινικῆς αὐλῆς. Ὁ πρίγκηψ καὶ ὁ Ρουκέτ, οὔτινες ἔμελλον νὰ συνταξιδεύσωσιν, ἐξηκολούθουν δραστηρίως τὰς προπαρασκευὰς τῆς ἀναχωρήσεώς των· δὲν ἔκαμον μὲν καμμίαν πρότασιν εἰς τὸν Δέλλον, ἀλλ' ἀπεδείκνυον ἐνώπιόν του ὅτι ἡ μακρὰ αὕτη Ὀδύσεια δὲν ἤθελε διαρκέσει πολὺ πλεόν των δύο μηνῶν. Ὁ ἱππότης ἔσκωπε χαριέντως τὸ οἰκουρικὸν πνεῦμα, τὰ ὀστρακοδέρματα ζῶα καὶ τὰ ποντικίδια, τὰ ὁποῖα δὲν τολμοῦν νὰ ἐξέλθωσι τῆς ὀπῆς των. Ὁ πρίγκηψ ἔλεγεν ὅτι ἤθελεν γευθῆ πολὺ καλλίτερα τὰς ἡδονὰς τοῦ οἰκιακοῦ βίου μετὰ τινὰ χρόνον περιηγήσεων καὶ περιπετειῶν.

[Ἐπετα].

